

Onderwerp: Advies opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst

Datum: 28 februari 2023

Aanleiding

Gilde Opleidingen biedt in Noord- en Midden-Limburg al geruime tijd de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg aan. Een deel van de studenten wordt hierbij opgeleid in de context van zorgboerderijen als persoonlijk begeleider. Op 9 maart 2022 is Gilde Opleidingen door Yuverta geïnformeerd over zijn voornemen te starten met de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst per schooljaar 2023-2024. Gilde Opleidingen is van mening dat het hier om grotendeels dezelfde opleidingen gaat in hetzelfde gebied en vreest dat het parallel aanbieden van de opleidingen, ook in context van de demografische krimp, zal leiden tot verschraling en versnippering van het onderwijsaanbod in Noord- en Midden-Limburg. Daarom maakt Gilde Opleidingen bezwaar tegen de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst.

Bestuurlijk overleg tussen Yuverta en Gilde Opleidingen heeft niet tot een oplossing geleid. Daarom heeft Gilde Opleidingen aan de CMMBO gevraagd een advies uit te brengen aan de instellingen over dit verschil van inzicht, met als doel via zelfregulering alsnog tot een oplossing te komen. De Commissie brengt advies uit op basis van de criteria voor de zorgplichten macrodoelmatigheid van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs.

Overwegingen

Op basis van de uitgevoerde analyse (zie bijlage) komt de CMMBO tot de volgende overwegingen:

Algemeen:

- De opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij is nu gebaseerd op de gelijknamige experimentele cross-over kwalificatie die tijdelijk deel uitmaakt van de landelijke kwalificatiestructuur mbo. Of er per schooljaar 2023-2024 een structurele opvolger komt van deze cross-over kwalificatie, en zo ja, in welke vorm, is op dit moment nog onbekend. Voor dit advies neemt de Commissie de inhoud van de huidige, tijdelijke cross-over kwalificatie en opleiding als uitgangspunt. Indien zich wijzigingen t.a.v. de kwalificatie en opleiding gaan voordoen, zijn deze vanzelfsprekend van invloed op dit advies.
- Om een advies uit te kunnen brengen over de naleving van zorgplichten op basis van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs, moet er sprake zijn van 'eenzelfde' dan wel 'vergelijkbare' opleidingen in hetzelfde verzorgingsgebied. De CMMBO neemt meerdere aspecten in ogenschouw om vast te stellen of de voorgenomen opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij van Yuverta in Horst en de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen in Noord- en Midden-Limburg vergelijkbaar zijn. Het gaat om: de kwalificatie die de basis vormt van de opleiding, het curriculum van en de context waarbinnen de opleiding wordt aangeboden, de wijze waarop de opleiding in het zakelijk verkeer (o.a. werving studenten) gepositioneerd wordt en of er sprake is van een overlappend verzorgingsgebied. Op basis van deze aspecten concludeert de CMMBO dat in deze casus in overwegende mate sprake is van vergelijkbare opleidingen in een overlappend verzorgingsgebied.

-
- In algemene zin is er bij Gilde Opleidingen en Yuverta bereidheid tot afstemming en samenwerking t.a.v. een doelmatig opleidingsaanbod in Limburg. De Commissie stelt vast dat instellingen hierover niet vrijblijvende werkafspraken gemaakt hebben in het Alliantie Overleg MBO Limburg. Deze zijn bevestigd in de recente Vakmanschapsagenda MBO Limburg 2030 en hebben o.a. betrekking op ontwikkeling en uitvoering van cross-over opleidingen. De strekking van deze afspraken sluit grotendeels aan bij die van de criteria voor de zorgplichten arbeidsmarktperspectief en doelmatigheid in de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs. Met het nakomen van de onderlinge afspraken zou dus ook in belangrijke mate voldaan worden aan de naleving van de wettelijke zorgplichten.

Zorgplicht arbeidsmarktperspectief:

- Op basis van haar eigen analyse merkt de CMMBO op dat er uit kwalitatief oogpunt sprake is van diversiteit aan zorgboerderijen, hun doelgroepen, hun zorgverlening, hun medewerkers en de relatie tussen zorgverlening en agrarische productie. Ook is er op dit moment maar in beperkte mate feitelijk, kwantitatief inzicht in deze aspecten, zeker t.a.v. werkenden in de sector. Daarom is volgens de Commissie het trekken van meer algemene conclusies t.a.v. de landelijke en regionale opleidingsbehoefte van zorgboerderijen nu niet goed mogelijk.
- Voor zover er een meer algemeen, kwalitatief beeld geschetst kan worden over de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen, lijkt het erop dat (over een langere periode gezien) zorgverlening steeds belangrijker wordt ten opzichte van agrarische productie. Schaalgrootte, omzet, specialisatie en zwaarte van zorgverlening nemen toe. De groene context van de zorg wordt in belangrijke mate voor dit doel gecreëerd en staat min of meer los van de (commerciële) agrarische productie. Ondernemers van buiten de agrarische sector stromen in en zorginkopers stellen opleidingseisen aan zorgmedewerkers, niet aan groene kennis. Samengevat lijkt de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen volgens de Commissie meer gericht op zorgverlening in een groene context dan op landbouw met een verbrede doelstelling. Deze ontwikkeling toont gelijkenis met de ontwikkeling van andere sociale ondernemingen in sectoren als bijvoorbeeld horeca, bakkerijen en andere ambachtelijke productiebedrijven die begeleiding (dagbesteding) verzorgen voor cliënten met een uiteenlopende en vaak complexe ondersteuningsbehoefte. Zorgmedewerkers moeten primair daarop afgestemde begeleiding kunnen bieden en de daarvoor benodigde kennis vormt volgens de Commissie dan ook de kern van de opleiding van deze medewerkers, ongeacht de context waarbinnen deze zorg wordt verleend.
- Wellicht in reactie op deze ontwikkelingsrichting, wordt door bedrijven binnen de sector ook aandacht gevraagd voor behoud van de kernwaarde(n) van de zorgboerderij en de daarvoor benodigde groene kennis. De experimentele opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij, die o.a. verzorging van dieren en gewassen combineert met het verlenen van persoonlijke begeleiding aan cliënten, lijkt ogenschijnlijk een diversiteit aan opleidingsbehoeften en doelen te willen bundelen in één opleiding, gebaseerd op een landelijk beeld van de behoefte van de gemiddelde zorgboerderij aan het spreekwoordelijke schaap met de vijf poten als medewerker. Gelet op de eerdergenoemde diversiteit aan ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen en de diverse achtergrond van werkenden, lijkt echter meer maatwerk aan opleidingen aan de orde dat bestaat uit meerdere disciplines, niveaus en opleidingsvormen. Een maatwerk aan opleidingen dat ook regionaal kan verschillen.
- De Commissie vindt het opvallend dat zowel Gilde Opleidingen als Yuverta aangeven in contact te staan met zorgboerderijen in Noord- en Midden-Limburg en hun regionale koepelorganisatie (Coöperatie

Limburgse Zorgboeren, CLZ) over de opleidingsvraag vanuit het regionale werkveld, maar beide instellingen daar geheel andere conclusies aan verbinden t.a.v. de opleidingsvraag. Yuverta meent in de contacten een onderbouwing te vinden voor de behoefte aan een opleiding waarin zorgverlening aan cliënten en verzorging van dieren en gewassen in gelijke verhouding gecombineerd worden. Gilde Opleidingen geeft aan tot op heden geen expliciete signalen te hebben gekregen van zorgboeren (i.c. stagebedrijven) of van de CLZ dat er een aanvullende behoefte ligt t.a.v. groene kennis in zorgopleidingen. En als deze zich alsnog zou manifesteren, hierin mogelijk voorzien kan worden in de vorm van groene keuzedelen. Op basis van de nu beschikbare informatie heeft althans de Commissie niet feitelijk kunnen vaststellen in welke verhouding groene kennis in een zorgopleiding noodzakelijk is om te voorzien in de opleidingsvraag. Zolang er geen gedeeld en feitelijk beeld van de opleidingsvraag is, is het verschil van inzicht tussen de instellingen over welke opleidingsarrangementen voor zorgboerderijen in de regio nodig en haalbaar zijn, lastig te overbruggen.

- Het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst wordt door Yuverta, naast hiervoor genoemde contacten met zorgboerderijen, overwegend onderbouwd door te verwijzen naar het landelijke standpunt van Federatie Landbouw en Zorg en Yuverta over de experimentele cross-over kwalificatie en de bijbehorende opleiding, waarvan de eerste gediplomeerden nog op de arbeidsmarkt moeten instromen. Daarnaast wordt verwezen naar openstaande vacatures in de regio voor overwegend andere beroepen (waarvoor ook al andere mbo-opleidingen bestaan) dan het specifieke beroep waarvoor de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij opleidt. Dit alles vormt voor de Commissie een ontoereikende onderbouwing van het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding.
- Een start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst door Yuverta, zal volgens de Commissie ongetwijfeld gaan leiden tot een verdringing van huidige stageplaatsen bij zorgboerderijen in Noord- en Midden-Limburg voor studenten van de opleiding (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen. Dit vanwege het relatief grote aandeel en aantal stageplaatsen voor studenten van deze bestaande opleiding bij zorgboerderijen in relatie tot de ambitie van de nieuw te starten opleiding.

Zorgplicht doelmatigheid:

- De Commissie constateert dat door het dalend totaal aantal mbo-studenten in het overlappende verzorgingsgebied (m.n. Noord- en Midden-Limburg) de start van een nieuwe mbo-opleiding in beginsel leidt tot een verminderde instroom van studenten in andere mbo-opleidingen. En dat daarmee de regionale doelmatigheid van het gehele opleidingsaanbod in algemene zin verder onder druk gezet wordt. Dit geldt ook voor een start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst. Instroom van studenten in deze opleiding kan leiden tot bijvoorbeeld een beperkte, kleinere instroom van studenten in dezelfde opleiding van Yuverta in Nijmegen en/of Geldermalsen, een kleinere instroom in andere groene mbo-opleidingen van Yuverta in het betreffende verzorgingsgebied en/of een kleinere instroom in de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen. Dit laatste kan op voorhand niet uitgesloten worden. Of en in welke mate de hiervoor genoemde negatieve effecten op bestaande opleidingen daadwerkelijk optreden is nu minder goed te voorzien, omdat hierover geen feitelijke informatie beschikbaar is. Dit laat onverlet dat deze mogelijke negatieve effecten wel onderkend en afgewogen moeten worden tegen evt. voordelen van de start van een nieuwe opleiding, en dat voorafgaand aan de start er afspraken moeten zijn om evt. risico's weg te nemen. Dit is

door Yuverta in onvoldoende mate uitgevoerd.

- De Commissie concludeert dat Yuverta met de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst zich niet voldoende rekenschap geeft van de bestaande, vergelijkbare opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg. Volgens de Commissie positioneert Yuverta tot nu toe de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in de regio Noord- en Midden-Limburg in overwegende mate concurrerend aan de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, die op dit moment al een zekere, betekenisvolle functie heeft voor het opleiden van zorgmedewerkers van zorgboerderijen in de regio. Zo vindt de Commissie het niet aannemelijk dat Yuverta met de beoogde opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij t.a.v. potentiële studenten “niet in dezelfde vijver vist” als Gilde Opleidingen (die de context van zorgboerderijen in haar bestaande zorgopleidingen verweven heeft).
- De Commissie heeft geconstateerd dat zowel Gilde Opleidingen als Yuverta aangeven afzonderlijk van elkaar in contact te staan met zorgboerderijen in de regio Noord- en Midden-Limburg en hun koepelorganisatie CLZ over de opleidingsvraag vanuit het werkveld. Dit illustreert dat er vooralsnog in onvoldoende mate gezamenlijk de samenwerking met het betrokken bedrijfsleven is gezocht om te komen tot een doelmatige organisatie van de bij deze casus betrokken (voorgenomen) opleidingen in het verzorgingsgebied.

Conclusie:

Indien, op basis van de huidige omstandigheden en inzichten, Yuverta de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst gaat starten per schooljaar 2023-2024, zou Yuverta hiermee haar wettelijke zorgplichten arbeidsmarktperspectief en doelmatigheid in onvoldoende mate naleven. (Het gaat hier specifiek om het onvoldoende naleven van artikel 5, onderdelen c, e en g en van artikel 6, onderdelen c, d, f en g van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs).

Advies

Op basis van voorgaande overwegingen komt de CMMBO tot het volgende advies.

- De Commissie adviseert Yuverta nu eerst even pas op plaats te maken t.a.v. de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst. Dit omdat er landelijk nog geen duidelijkheid is over de toekomst van de betreffende experimentele cross-over kwalificatie en regionaal nog in onvoldoende mate de zorgplichten macrodoelmatigheid worden nageleefd. Een daadwerkelijke start zou onder deze omstandigheden voorbarig zijn.
- Vervolgens adviseert de Commissie aan Yuverta en Gilde Opleidingen gezamenlijk en in samenwerking met in ieder geval regionale zorgboerderijen en hun koepelorganisatie CLZ, (een vertegenwoordiging van) medewerkers van zorgboerderijen en inkopers van zorg (m.n. gemeenten en zorgkantoor) dit voorjaar een analyse uit te voeren van de huidige en in de nabije toekomst verwachte regionale opleidingsbehoefte van zorgboerderijen in het verzorgingsgebied (m.n. Noord- en Midden-Limburg) en van de bijbehorende, beschikbare beroepspraktijkvormingsplaatsen. Dit met als doel een feitelijk en gedeeld uitgangspunt te verkrijgen van ten eerste de opleidingsbehoefte van de branche in relatie tot de

in-, door- en uitstroom van medewerkers en ten tweede van de daaruit volgende vraag naar initiële opleidingen en eventuele andere opleidings- en scholingsactiviteiten. Het resultaat van de analyse zou een meer omvattende ('human capital') agenda kunnen zijn gericht op de ontwikkeling en behoud van voldoende vakbekwame medewerkers.

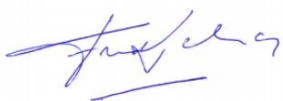
- Op basis van de uitkomsten van de regionale analyse, en van de landelijke besluitvorming door de minister van OCW over de toekomst van de betreffende experimentele cross-over kwalificatie, adviseert de Commissie aan de instellingen om te bepalen met welk aanbod aan opleidingsactiviteiten het beste voorzien kan worden in de opleidingsvraag en welke samenwerking en afstemming dit tussen de instellingen vergt. Dit in de context van een krimpend aantal (initiële) mbo-studenten in de regio, waarbij uit oogpunt van toegankelijkheid en keuzevrijheid van de student een gevarieerd aanbod van opleidingen in de regio prevaleert boven de mogelijkheid om eenzelfde opleiding bij meerdere instellingen te kunnen volgen.
- Tenslotte adviseert de Commissie aan Yuverta en Gilde Opleidingen na te gaan welke eventuele negatieve effecten het beoogde aanbod aan opleidingsactiviteiten voor zorgboerderijen heeft op de doelmatigheid van bestaande opleidingen van beide instellingen in het verzorgingsgebied en afspraken te maken hoe evt. negatieve effecten weggenomen of beperkt kunnen worden. Dit bijvoorbeeld door af te spreken dat in (het) aan te bieden opleidingsarrangement(en) de zorgcomponent altijd verzorgd wordt door Gilde Opleidingen en de groene component door Yuverta.

5

De Commissie is van mening dat voorgaande advies ook in lijn is met doelmatigheidsafspraken van instellingen in het Alliantie Overleg MBO Limburg, die recent bevestigd zijn in de Vakmanschapsagenda MBO Limburg 2030.

Hoogachtend,

De Commissie macrodoelmatigheid mbo,

A. Paling MBA
Voorzitter

ir. C.J. van Overveld
Secretaris

Bijlage: Analyse casus Opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst

1. Indiener

Naam en contactgegevens
Stichting Gilde Opleidingen Olympialaan 1 6442 JZ Roermond

2. Overige betrokken partij(en)

Naam en contactgegevens betrokken partij(en)
Yuverta De Molen 94 3995 AX Houten

3. Aard van het verzoek

Aard verzoek
<p>Gilde Opleidingen heeft de CMMBO verzocht¹ een advies uit te brengen over zijn verschil van inzicht met Yuverta over de macrodoelmatigheid van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij per schooljaar 2023-2024 door Yuverta op zijn locatie in Horst.</p> <p>De Commissie beschouwt de voorliggende adviesaanvraag als een verzoek in de zin van haar niet-wettelijke taak belanghebbenden te adviseren bij een verschil van inzicht over de doelmatigheid en/of het arbeidsmarktperspectief van mbo-opleidingen. Dit op basis van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs. De Commissie brengt hierbij advies uit aan de betrokken instellingen met als doel dat via zelfregulering alsnog een oplossing bereikt wordt.</p>

¹ Verzoek onafhankelijk onderzoek doelmatigheid voorgenomen aanbod bekostigde mbo-opleiding, Gilde Opleidingen, d.d. 10 november 2022

4. Beschrijving van het verzoek aan de CMMBO

Samenvatting verzoek

Gilde Opleidingen biedt in Noord- en Midden-Limburg al geruime tijd de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg aan. Een deel van de studenten wordt hierbij opgeleid in de context van zorgboerderijen als persoonlijk begeleider. Op 9 maart 2022 is Gilde Opleidingen door Yuverta geïnformeerd over zijn voornemen te starten met de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst per schooljaar 2023-2024. Gilde Opleidingen is van mening dat het hier om grotendeels dezelfde opleidingen gaat in hetzelfde gebied en vreest dat het parallel aanbieden van de opleidingen, ook in context van de demografische krimp, zal leiden tot verschraling en versnippering van het onderwijsaanbod in Noord- en Midden-Limburg. Daarom maakt Gilde Opleidingen bezwaar tegen de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst.

Gilde Opleidingen en Yuverta hebben bestuurlijk overleg met elkaar gevoerd, maar zijn niet tot een oplossing gekomen. Yuverta blijft bij zijn standpunt dat de start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij tegemoetkomt aan de vraag vanuit het betreffende regionale werkveld, terwijl Gilde Opleidingen het standpunt inneemt dat het regionale werkveld m.n. de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, eventueel met groene keuzedelen, toereikend acht voor het opleiden van zorgmedewerkers van zorgboerderijen. Omdat beide instellingen het onderling niet eens worden, verzoekt Gilde Opleidingen de CMMBO onderzoek te doen en een advies uit te brengen.

5. Analyse casus

Analyse

5.1 Op welke mbo-opleidingen richt het verzoek zich?

Het verzoek van Gilde Opleidingen richt zich op de cross-over opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij van Yuverta. De bijbehorende cross-over kwalificatie is nu tijdelijk in de landelijke kwalificatiestructuur mbo opgenomen. Yuverta is voornemens op basis van deze kwalificatie een opleiding op zijn locatie in Horst aan te bieden, mits deze tijdelijke kwalificatie structureel onderdeel wordt van de landelijke kwalificatiestructuur.

Experiment cross-over kwalificaties

Het experiment cross-over kwalificaties biedt mbo-scholen tijdelijk de mogelijkheid om nieuwe kwalificaties samen te stellen uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer verschillende opleidingsdomeinen. Het experiment heeft als doel om mbo-scholen samen met bedrijven de mogelijkheid te geven om snel in te kunnen spelen op opkomende, cross-sectorale beroepen en innovatieve ontwikkelingen. Idealiter leidt het experiment tot opleidingen voor nieuwe beroepen die op het snijvlak van twee of meer sectoren liggen.

Het experiment is in schooljaar 2017-2018 (1 augustus 2017) van start gegaan en loopt tot 31 juli 2025. Instellingen kunnen tot en met schooljaar 2021-2022 nog nieuwe studenten inschrijven voor een vierjarige cross-overopleiding en tot en met schooljaar 2022-2023 nog inschrijven voor een driejarige cross-overopleiding. Het experiment wordt tot en met 2025 gemonitord en geëvalueerd.

SBB adviseert aan de minister van OCW welke cross-overs kwalificaties in welke vorm structureel opgenomen kunnen worden in de landelijke kwalificatiestructuur. Voor de cross-over kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij, die centraal staat in deze casus, brengt SBB in het voorjaar van 2023 een advies uit aan de Minister (die kwalificaties vaststelt). Of er een structurele opvolger komt van deze cross-over kwalificatie, en zo ja, in welke vorm, is op dit moment daarom nog onbekend. Dit advies van de Commissie neemt daarom de inhoud van de huidige, tijdelijke cross-over kwalificatie als uitgangspunt.

Gilde Opleidingen verzorgt meerdere opleidingen die relevant zijn om in de regionale vraag van zorgboerderijen naar vakbekwame arbeid voor zorgverlening te voorzien². Het onderhavige verzoek van Gilde Opleidingen richt zich echter specifiek op de relatie tussen de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij en de eigen opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg.

Wil de Commissie een onderzoek kunnen doen naar de naleving van zorgplichten op basis van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs, dan moet er allereerst sprake zijn van 'eenzelfde' dan wel 'vergelijkbare' opleidingen³ in hetzelfde verzorgingsgebied. Om vast te stellen of hier sprake van is, neemt de CMMBO meerdere aspecten in ogenschouw: de kwalificatie die de basis vormt van de opleiding, het curriculum van en de context waarbinnen de opleiding wordt aangeboden, de wijze waarop de opleiding in het zakelijk verkeer (o.a. werving studenten) gepositioneerd wordt en of er sprake is van een overlappend verzorgingsgebied.

- *De kwalificaties:*

De opleiding die Yuverta wil starten in Horst is gebaseerd op de cross-over kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij, met het crebonummer 25838. Yuverta biedt de opleiding momenteel aan in Nijmegen en Geldermalsen.

Gilde Opleidingen biedt de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg aan. Deze is gebaseerd op de gelijknamige kwalificatie, met crebonummer 25779.

Een vergelijking van de kerntaken en werkprocessen van beide kwalificaties (zie bijlagen 1 en 2) toont dat vrijwel alle kerntaken van de kwalificatie Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg terug te vinden zijn, meestal letterlijk, in het basisdeel van de kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij.

De generieke onderdelen (Rekenen, Nederlands, Engels, Loopbaan & Burgerschap en) van niveau 4 kwalificaties zijn ook vergelijkbaar.

Tenslotte biedt de kwalificatie Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, m.i.v. augustus 2022, de mogelijkheid om groene keuzedelen en een keuzedeel gericht op doorstroom naar het hbo te koppelen. Aan de kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij zijn o.a. keuzedelen gekoppeld die gericht zijn op verpleging en verzorging en doorstroom naar het hbo.

De conclusie is dat de kwalificaties en keuzedelen die de basis vormen voor beide opleidingen voor een groot deel inhoudelijk overlappen.

² Zoals Verzorgende-IG en Verpleegkundige.

³ Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs, o.a. artikel 5, onderdeel e en artikel 6, onderdelen a en c

- *Het curriculum en context van de opleiding:*

Volgens zijn aanvullende informatie⁴ biedt Yuverta de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij aan als vierjarige opleiding in enkel de beroepsopleidende leerweg (BOL)⁵. Uit deze aanvullende informatie blijkt tevens dat van het totaal aantal uren begeleidende onderwijstijd dat aan beroepsgerichte vakken is geprogrammeerd er ca. 40% wordt besteed aan zorggerichte vakken en ca. 60% aan groene vakken (dier en teelt). Belangrijk om hier te vermelden is dat de uren begeleidende onderwijstijd die aan beroepsgerichte vakken wordt besteed een deel is van de totale begeleidende onderwijstijd. Deze laatste omvat ook uren gericht op generieke onderdelen (zie vorig aandachtspunt) en keuzedelen. Daarnaast omvat de opleiding ook de beroepspraktijkvorming (BPV)⁶.

De BPV (stage) wordt door studenten van de opleiding niet alleen gevolgd bij zorgboerderijen, maar ook bij andere zorginstellingen en activiteitencentra met dagbesteding in een groene context⁷.

Gilde Opleidingen biedt de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg aan als driejarige opleiding in de BOL⁸ en in de BBL (beroepsbegeleidende leerweg). Uit aanvullende informatie van Gilde Opleidingen⁹ blijkt dat de begeleidende onderwijstijd die wordt besteed aan beroepsgerichte vakken geheel is gericht op zorg. In de BOL omvat dit deel indicatief zo'n twee derde van de totale begeleidende onderwijstijd. De opleiding van Gilde kent geen specifieke keuzedelen of modules die zich uitsluitend richten op de zorgboerderij of op het verzorgen van dieren of het telen van planten. Dit omdat er tot op heden volgens Gilde Opleidingen geen expliciete vraag naar is vanuit individuele zorgboerderijen in Noord- en Midden-Limburg of vanuit de Coöperatie Limburgse Zorgboeren (CLZ).

Uit de aanvullende informatie blijkt wel dat Gilde Opleidingen de context van de zorgboerderij heeft verweven in alle zorgopleidingen, waaronder de niveau 4 opleiding Maatschappelijke Zorg. Zo is bijvoorbeeld op de open dag voortaan een zorgboerderij aanwezig om voorlichting te geven aan aspirant studenten, komt de context van de zorgboerderij aan bod in de stagevoorbereiding van het eerste leerjaar en in de oriëntatie op een vervolgstage en worden in het kader van werkplekleren in het derde leerjaar verschillende werkplekken bezocht waaronder drie zorgboerderijen. Daarnaast worden workshops verzorgd door organisaties ten behoeve van de oriëntatie op de verschillende doelgroepen in de zorg, waaronder 1 dagdeel door zorgboerderijen. Dergelijke activiteiten om studenten kennis te laten maken met zorgboerderijen zijn door Gilde Opleidingen ook verweven in andere zorgopleidingen van niveaus 2 t/m 4.

---

⁴ Schriftelijke aanvullende informatie van Yuverta op verzoek van de CMMBO, d.d. 9 december 2022, kenmerk Y20221209-1

⁵ Op basis van de 'Regeling vaststelling kwalificatiedossiers en opleidingsdomeinen 2016' kunnen de niveau 4 opleidingen Persoonlijk begeleider zorgboerderij en Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg zowel als een drie- of vierjarige opleidingsvariant aangeboden worden door instellingen.

⁶ De totale normatieve studiebelasting van een vierjarige niveau 4 opleiding in de BOL is 6.400 uren. Van de totale studiebelasting is minimaal 4.000 klokuren begeleidende onderwijstijd en BPV. Hiervan is minimaal 2.350 uur (ca. 60%) door de instelling begeleidende onderwijstijd en minimaal 1.350 uur (ca. 30%) beroepspraktijkvorming (BPV).

⁷ Zie: <https://www.yuverta.nl/mbo/richtingen/dier/maatschappelijkezorgengroen/>

⁸ De totale normatieve studiebelasting van een driejarige niveau 4 opleiding is 4.800 uren. Van de totale studiebelasting is minimaal 3.000 klokuren begeleidende onderwijstijd en BPV. Hiervan is minimaal 1.800 uur (60%) door de instelling begeleidende onderwijstijd en minimaal 900 uur (30%) BPV.

⁹ Schriftelijke aanvullende informatie van Gilde Opleidingen op verzoek van de CMMBO, d.d. 8 december 2022, kenmerk CvB/gilde-1235

De afgelopen twee schooljaren volgen gemiddeld 70 studenten¹⁰ van Gilde Opleidingen een stage bij een zorgboerderij. Circa 40 zorgboerderijen in de regio bieden hiervoor een erkende stageplaats aan¹¹.

Geconcludeerd kan worden het curriculum van beide BOL-opleidingen de nodige overlap kent. Yuverta positioneert zijn opleiding als zorg in een groene context, Gilde Opleidingen weeft de context van zorgboerderijen in zijn zorgopleidingen. Ook kunnen studenten van beide opleidingen op dezelfde plaatsen stagelopen. Daarom gaat het hier, wat betreft curriculum en context van de opleidingen, om overwegend vergelijkbare opleidingen.

- *Positionering in het zakelijk verkeer:*

Yuverta communiceert via zijn website¹² richting (potentiële) studenten over de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij niet onder deze naam van de kwalificatie, maar onder de naam 'Maatschappelijke Zorg en Groen'¹³. In afwijking van het vorig punt wordt een opleidingsduur van drie jaar (i.p.v. vier jaar) aangegeven. Het karakter van de opleiding wordt bondig beschreven als een combinatie tussen begeleiding van mensen en de liefde voor natuur en dieren, om voor een fijne en zinvolle dagbesteding voor uiteenlopende doelgroepen te zorgen. Als mogelijke stageplaatsen worden zorgboerderijen en activiteitencentra genoemd. Volgens de geboden informatie kan de student na afronding van de studie o.a. als Persoonlijk begeleider aan de slag bij zorg- en kinderboerderijen, revalidatie- en recreatiecentra, verpleeg- en verzorgingstehuizen, activiteitencentra voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking, psychiatrie, verslavingszorg en gevangenis. Als mogelijke vervolgoedingen (doorstroom hbo) worden Sociale Studies – en in de promotie video specifiek de opleiding Social Work – genoemd. Deze opleiding valt onder de sector 'Gedrag en maatschappij' in het hbo¹⁴.

Gilde Opleidingen communiceert via zijn website¹⁵ over zijn opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg onder dezelfde naam als de kwalificatie. Het karakter van de opleiding wordt beschreven als het begeleiden van mensen met uiteenlopende hulpvragen. Als mogelijke werkplek worden genoemd: kleinschalige woonvorm, daklozentehuis, psychiatrisch centrum, zorgboerderij, verzorgingstehuis, asielzoekerscentrum, sociale werkvoorziening en justitiële inrichting. Als mogelijke vervolgoedingen (doorstroom hbo) wordt HBO Pedagogiek genoemd. Ook deze opleiding valt onder de sector 'Gedrag en maatschappij' in het hbo. De beknopte informatie op de website is voor (aspirant) studenten verder uitgewerkt in een uitgebreide (digitale) informatiefolder¹⁶.

Samengevat volgt uit de positionering van de opleidingen in het zakelijk verkeer de bevestiging dat de opleiding van Yuverta primair is gericht op begeleiding, i.c. dagbesteding voor diverse doelgroepen in

---

¹⁰ Aanvraagformulier Gilde opleidingen, paragraaf 5.3

¹¹ Schriftelijke aanvullende informatie Gilde Opleidingen: bijlage 5 Stagebedrijven 2020-2021 en 2021-2022

¹² Opleidingspagina Yuverta: <https://www.yuverta.nl/mbo/richtingen/dier/maatschappelijkezorgengroen/>

¹³ Dit in tegenstelling tot het voorschrift in de Wet Educatie en Beroepsopvoeding, artikel 7.1.2, lid 1: 'Een beroepsopleiding wordt door de instelling in het maatschappelijk verkeer aangeduid met de naam van de kwalificatie waarop zij is gericht ...'

¹⁴ Deze sectorverdeling van opleidingen is, net zoals de domeinen in het mbo, gebaseerd op inhoudelijke gronden en groepeert dus opleidingen die inhoudelijk verwant zijn.

¹⁵ Opleidingspagina Gilde Opleidingen: <https://www.gildesocialestudies.nl/opleidingen/maatschappelijke-zorg/persoonlijk-begeleider-maatschappelijke-zorg/>

¹⁶ Kom Begeleiden, Gilde Sociale studies, 2023-2024

een groene context. De opleiding van Gilde is gericht op begeleiding van uiteenlopende doelgroepen en wordt verzorgd in de context van andere zorgopleidingen en van een breed spectrum aan werkplekken (waaronder zorgboerderijen). Op het gebied van het beschreven werkveld en doorstroom naar hbo, overlappen de opleidingen nagenoeg volledig.

- *Verzorgingsgebied:*

Yuverta geeft aan zich met de start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst te willen richten op Noord-Limburg en het oostelijke deel van Noord-Brabant, zie ook paragraaf 5.2 van deze analyse.

Gilde Opleidingen geeft aan dat zijn verzorgingsgebied bestaat uit Noord- en Midden-Limburg (en de Gemeente Sittard-Geleen, specifiek voor zorgopleidingen). De opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg wordt aangeboden in Venray, Venlo, Roermond en Weert en bereikt studenten in Limburg en Oost-Brabant, zie paragraaf 5.2.

De Commissie constateert dat er sprake is van overlappende verzorgingsgebieden als Yuverta de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst start.

Op basis van voorgaande aspecten concludeert de CMMBO dat in deze casus in overwegende mate sprake is van vergelijkbare opleidingen van Yuverta en Gilde Opleidingen in een overlappend verzorgingsgebied. Dat betekent dat er in deze casus vragen kunnen bestaan over naleving van wettelijke zorgplichten, zoals nader uitgewerkt in de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs. Dit indien Yuverta de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij daadwerkelijk in Horst gaat starten per schooljaar 2023-2024 en de tijdelijke cross-overkwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij in vergelijkbare vorm structureel onderdeel wordt van de reguliere kwalificatiestructuur per schooljaar 2023-2024.

5.2 Wat is het verzorgingsgebied van de opleiding(en)?

Beoogd verzorgingsgebied van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij van Yuverta in Horst:

Yuverta is een van drie instellingen die op dit moment de experimentele cross-over opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij aanbieden in Nederland. Yuverta is de grootste aanbieder met 73 studenten en biedt de opleiding aan op twee locaties: Geldermalsen en Nijmegen. Yuverta geeft aan zich met de start van een derde opleidingslocatie in Horst te willen richten op Noord-Limburg en het oostelijke deel van Noord-Brabant¹⁷.

De volgende tabel [1] geeft een overzicht van de woonprovincie van de studenten die momenteel de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij volgen bij Yuverta. Wat opvalt is dat een beperkt deel van de studenten al uit het beoogde verzorgingsgebied van de locatie Horst komt.

¹⁷ Schriftelijke aanvullende informatie Yuverta, d.d. 9 december 2022

Tabel 1: Herkomst studenten Persoonlijk begeleider zorgboerderij van Yuverta naar woonprovincie per schooljaar 2022-2023

Woonprovincie	Yuverta
Gelderland	41
Noord-Brabant	23
Limburg	5
Overijssel	3
Utrecht	1
Totaal	73

Bron: DUO

Verzorgingsgebied van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen:

Gilde Opleidingen verzorgt de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg in Noord- en Midden-Limburg op de locaties Venray, Venlo, Roermond en Weert. Tabel [2] geeft een overzicht van de herkomst van de studenten van deze opleiding naar woonprovincie.

Tabel 2: Herkomst studenten Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen naar woonprovincie per schooljaar 2021-2022

Woonprovincie	Gilde Opleidingen
Limburg	489
Noord-Brabant	83
Gelderland	7
Totaal	579

Bron: DUO

De meeste studenten van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen wonen in de provincie Limburg (ca. 85%), waarvan het grootste deel uit Noord- en Midden-Limburg. De overige studenten komen vooral uit het oostelijk deel van de provincie Noord-Brabant¹⁸ (ca. 14%).

Samengevat constateert de CMMBO het volgende:

- Het huidige aanbod van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen trekt studenten vanuit hoofdzakelijk Noord- en Midden-Limburg en het oostelijk deel van Noord-Brabant.
- De voorgenomen opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij van Yuverta in Horst zal naar verwachting studenten aantrekken uit met name de regio Noord- en Midden-Limburg en het oostelijke deel van Noord-Brabant¹⁹.
- Het beoogde verzorgingsgebied van beide opleidingen overlapt nagenoeg volledig.
- Een beperkt deel van de studenten die de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij momenteel volgt bij Yuverta komt uit het beoogde verzorgingsgebied van de nieuwe locatie in Horst. De kans

¹⁸ Met name de gemeente Land van Cuijk (bron: DUO)

¹⁹ Naast feitelijke gegevens over geografische herkomst van studenten, gaat de Commissie uit oogpunt van toegankelijkheid uit van een maximale reisduur van ca. 1 uur. Dit conform de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsopleidingen

bestaat dus dat een start van de opleiding in Horst in beperkte mate ten koste gaat van het aantal studenten van deze opleiding op de bestaande locaties Nijmegen en Geldermalsen.

5.3 Hoeveel studenten volgen de betrokken opleiding(en) in het verzorgingsgebied?

Yuverta verwacht met de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij over drie jaar circa 60 studenten in Horst op te leiden (overeenkomend met de instroom van één groep/klas per schooljaar). Yuverta richt zich met name op initiële studenten (in de BOL-leerweg). Yuverta denkt dat de opleiding vooral studenten aanspreekt die anders niet voor een zorgopleiding zouden kiezen, maar eerder een andere groene opleiding zouden gaan volgen²⁰. De opleiding draagt volgens Yuverta daarmee bij aan het opleiden van meer jongeren voor de zorgsector.

Onderstaande tabel [3] toont de ontwikkeling van het aantal studenten van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen vanaf 2015.

Tabel 3: Ontwikkeling aantal studenten Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg Gilde Opleidingen

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
560	571	424	336	473	549	564

Bron: Gilde Opleidingen en DUO

Het aantal studenten dat de niveau 4 opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg volgt, is in de periode 2015 t/m 2018 gedaald. Daarna is het aantal studenten tot en met 2021 weer toegenomen tot het oorspronkelijke niveau van 2015 en 2016. Uit onderliggende gegevens blijkt dat het aandeel BBL-studenten de afgelopen jaren is toegenomen tot ruim 40% in 2021. Het aantal studenten van de inhoudelijk gelieerde niveau 3 opleiding is in deze periode ruim gehalveerd tot ca. 100 studenten, waarvan ca. de helft in de BBL. Het toenemend aandeel BBL-studenten hangt samen met een dalende instroom van initiële studenten en toenemende instroom van volwassen zij-instromers.

De onderhavige casus speelt zich af tegen een naar verwachting krimpend aantal mbo-studenten in Noord- en Midden-Limburg en het oostelijk deel van Noord-Brabant. Volgens de prognose van DUO zal het reeds dalende aantal mbo-studenten nog verder dalen: in Noord-Limburg van zo'n 7.300 studenten in 2023 naar zo'n 6.150 in 2033 en in Midden-Limburg van 5.800 studenten in 2023 naar zo'n 5.000 studenten in 2033. Hetgeen overeenkomt met een gemiddelde jaarlijkse daling van 1,5% van het totaal aantal (ongewogen) studenten. De gemiddelde jaarlijkse daling in de arbeidsmarktregio Helmond-De Peel wordt geraamd op 1%. De verwacht daling van het aantal studenten doet zich in alle sectoren van het mbo voor.

Op basis van voorgaande informatie constateert de Commissie het volgende:

- Vanwege het dalend totaal aantal mbo-studenten in het overlappende verzorgingsgebied (m.n. arbeidsmarktregio's Noord- en Midden-Limburg en Helmond-De Peel) zal de start van een nieuwe mbo-opleiding in beginsel leiden tot een verminderde instroom van studenten in andere mbo-opleidingen en daarmee de regionale doelmatigheid van het gehele opleidingsaanbod in algemene zin verder onder druk zetten.

²⁰ Schriftelijke aanvullende informatie Yuverta, d.d. 9 december 2022

- Het vorige geldt ook voor de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst. Instroom van studenten in deze opleiding kan leiden tot o.a.:
  - een kleinere instroom van studenten in dezelfde opleiding van Yuverta in Nijmegen en/of Geldermalsen (zie ook paragraaf 5.2);
  - een kleinere instroom in andere groene mbo-opleidingen van Yuverta in het betreffende verzorgingsgebied (dit indien de door Yuverta aangegeven verwachting juist is).
  - een kleinere instroom in de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen. Dit laatste kan op voorhand niet uitgesloten worden, omdat deze opleiding zich ook op zorgboerderijen richt (zie paragraaf 5.1)
- Of en in welke mate de drie hiervoor genoemde negatieve effecten op bestaande opleidingen daadwerkelijk optreden is nu voor de Commissie minder goed te voorzien, omdat hierover geen feitelijke informatie beschikbaar is. Dit laat onverlet dat, volgens de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs, deze mogelijke negatieve effecten wel onderkend moeten worden en dat voorafgaand aan de start er afspraken moeten zijn om risico's weg te nemen of te beperken.

5.4 Wat is het arbeidsmarktperspectief van betrokken opleidingen in het verzorgingsgebied?

Hieronder volgt een analyse van het landelijke en regionale (verwachte) arbeidsmarkt- en doorstroomperspectief van respectievelijk de opleidingen Persoonlijk begeleider zorgboerderij en Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, en een beknopte analyse van de sector zorgboerderijen, zowel landelijk als in Limburg.

Opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij:

Deze experimentele cross-over opleiding wordt vanaf het schooljaar 2019-2020 verzorgd en kent per schooljaar 2021-2022 landelijk 117 studenten. Over het landelijk arbeidsmarkt- en doorstroomperspectief van deze opleiding zijn nog geen kwantitatieve gegevens bekend, omdat in het huidige schooljaar 2022-2023 voor het eerst gediplomeerden gaan uitstromen naar de arbeidsmarkt en vervolgonderwijs. Yuverta is van mening dat een groot deel van hun examenkandidaten al een baan aangeboden heeft gekregen. Yuverta en de Federatie Landbouw en Zorg hebben in oktober 2021 hun standpunt verwoord dat de experimentele opleiding opgenomen moet worden in de landelijke kwalificatiestructuur. De aangegeven reden hiervoor is dat bestaande opleidingen, m.n. Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, geen groene kennis omvat²¹, terwijl deze noodzakelijk zou zijn om te voorzien in de vraag van het werkveld.

Ter onderbouwing van het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst²², verwijst Yuverta ten eerste naar het hiervoor genoemde landelijke standpunt. Verder verwijst Yuverta naar contacten die vanuit andere groene opleidingen onderhouden worden met de Coöperatie Limburgse Zorgboeren, die het landelijk standpunt van Yuverta en FLZ voor de regio zouden bevestigen. Voorts geeft Yuverta ter onderbouwing een overzicht van de openstaande vacatures in de regio voor de beroepsklassen 'agrarische beroepen' en 'zorg en welzijn', en specifiek voor de beroepen 'hoveniers, tuinders en kwekers' en 'sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders'.

²¹ Opnemen cross-over Persoonlijk begeleider zorgboerderij (crebo 26018) en werkbegeleider zorgbedrijf dierhouderij (26027) in de mbo-kwalificatiestructuur, Yuverta en FLZ, Den Bosch 6 oktober 2021.

²² Aanvullende informatie Yuverta op verzoek van de CMMBO, 9 december 2022, waaronder bijlage 4

Wat betreft de onderbouwing van de regionale beschikbaarheid van stageplaatsen meent Yuverta dat er afdoende bpv plaatsen zijn, mede vanuit het reeds bestaande netwerk. Er wordt op gewezen dat er landelijk 260 zorgboerderijen zijn aangesloten bij Stagemarkt en dat dit aantal groeit. Daarnaast wordt gewezen op de 60 zorgboerderijen in Limburg, waarvan een groot deel is gevestigd in Noord-Limburg, en op Kies MBO/Kans op stage dat aangeeft dat er in de regio ‘voldoende’ stageplaatsen beschikbaar zijn voor deze opleiding (hetgeen overigens betekent dat in de huidige situatie vraag en aanbod van stageplaatsen in evenwicht zijn, niet dat de vraag groter is dan het aanbod). Tenslotte is Yuverta van mening dat het hier voornamelijk andere bpv plaatsen betreft dan die waar Gilde gebruik van maakt. Voor dit laatste geeft Yuverta geen nadere onderbouwing. Volgens Stagemarkt.nl vragen zorgboerderijen in de regio echter in overwegende mate stagairs van de opleidingen (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg²³, waardoor het aannemelijk is dat het wel, deels, om dezelfde stageplaatsen gaat.

Opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg:

Onderstaande tabel [6] geeft de arbeidsmarktpositie weer van gediplomeerden van de niveau 4-opleiding Maatschappelijke zorg van de beroepsopleidende leerweg (BOL). Dit voor het landelijke gemiddelde en specifiek voor Gilde Opleidingen die deze opleiding in Noord- en Midden-Limburg verzorgt.

Tabel 6: Het percentage gediplomeerde schoolverlaters van de mbo-opleiding Maatschappelijke zorg met 12 uur of meer per week werk, 1 jaar na uitstroom (BOL en niveau 4).

Schooljaar	2017/18	2018/19	2019/20
	1 jaar na uitstroom	1 jaar na uitstroom	1 jaar na uitstroom
Gilde Opleidingen	95%	95%	100%
Landelijk gemiddelde	92%	92%	91%

Bron: CBS

Uit de tabel blijkt dat het arbeidsmarktperspectief van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg de afgelopen jaren vanuit landelijk oogpunt goed is geweest. Het percentage gediplomeerde schoolverlaters van Gilde Opleidingen met meer dan 12 uur per week werk ligt nog hoger dan het landelijk gemiddelde in deze periode. De verwachting van ROA en SBB is dat het arbeidsmarktperspectief de komende jaren voldoende blijft²⁴, zowel landelijk als in de regio’s Midden- en Noord-Limburg. Dit betekent dat de verwachte vraag en het aanbod naar verwachting in evenwicht zullen zijn. Volgens het CBS kampt de zorgsector in het algemeen met personeelstekorten en neemt de vraag naar voldoende opgeleid zorgpersoneel de komende jaren naar verwachting toe²⁵.

Daarnaast laten de meest recente cijfers van het CBS zien dat 35% van de gediplomeerde schoolverlaters van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen doorstroomt naar het hbo.

²³ Kijkend naar de aard van stageplaatsen die landelijk door zorgboerderijen aangeboden worden op Stagemarkt.nl, dan worden met name studenten gevraagd van de opleidingen (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg, in aantal op enige afstand gevolgd door studenten van andere mbo zorg- en welzijnsopleidingen (waaronder Helpende zorg en welzijn) en door studenten van groene opleidingen, m.n. dierverzorging en veehouderij. (Stagemarkt.nl is geraadpleegd in januari 2023).

²⁴ Arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2026 (ROA-AIS); Kans op werk (SBB)

²⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/arbeidsmarkt-zorg-en-welzijn>. Hierbij moet opgemerkt worden dat er verschillen zijn tussen de verschillende beroepsgroepen binnen zorg en welzijn.

Landelijk ligt het percentage – voor opleidingen Maatschappelijke zorg in de beroepsopleidende leerweg (BOL) – op 32%. Het gemiddelde percentage doorstroom voor opleidingen binnen het domein zorg en welzijn is 37%.

In het schooljaar 2020-2021 liepen 78 studenten van zorgopleidingen van Gilde Opleidingen stage bij een zorgboerderij. In het schooljaar 2021-2022 waren dat 63 studenten. Dit bij 41 verschillende zorgboerderijen²⁶ in met name Noord- en Midden-Limburg. In de gehele provincie Limburg zijn ca. 60 zorgboerderijen actief. Gilde Opleidingen bereikt via zijn studenten in Noord- en Midden-Limburg dus het grootste deel van de zorgboerderijen in deze regio.

In paragraaf 5.1 staat vermeld hoe Gilde Opleidingen zijn samenwerking met zorgboerderijen in zijn zorgopleidingen vormgeeft. Gilde geeft aan tot op heden hebben geen expliciete signalen te hebben gekregen van individuele zorgboeren of de Coöperatie Limburgse Zorgboeren (CLZ) dat er een aanvullende behoefte ligt t.a.v. groene kennis in zorgopleidingen. Daarom wordt er in de huidige opzet van opleidingen geen specifieke invulling geven aan het verzorgen van dieren en/of het telen van planten. Ter verificatie hiervan heeft Gilde Opleidingen recent met o.a. het regionale zorgkantoor en CLZ²⁷ gesprekken gevoerd waarin volgens Gilde Opleidingen is bevestigd dat het vooral gaat om de affiniteit met de groene context en dat de huidige invulling van zorgopleidingen past bij hun vraag naar (persoonlijk) begeleiders voor cliënten van zorgboerderijen. Dit is ook de reden waarom Gilde Opleidingen niet eerder actief de samenwerking heeft gezocht met Yuverta om bijvoorbeeld groene keuzedelen voor betrokken studenten vorm te geven.

Beknopte analyse sector zorgboerderijen:

Om zichzelf een beeld te vormen van de (regionale) ontwikkeling van (de arbeidsmarkt van) zorgboerderijen heeft de CMMBO, naast voorgaande informatie van de betrokken instellingen, diverse bronnen geraadpleegd. In bijlage 3 bij deze analyse staan de uitkomsten daarvan vermeld, samengevat:

- In het afgelopen decennium heeft zorgverlening door zorgboerderijen een flinke ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal zorgboerderijen is recente jaren redelijk stabiel gebleven (ca. 1.300), maar de omzet aan zorgactiviteiten is landelijk toegenomen tot zo'n € 315 mln. (gemiddeld bijna € 250.000/bedrijf). Bijna alle bedrijven bieden dagbesteding (begeleiding) aan. Er is daarnaast sprake van schaalvergroting, specialisatie en toenemende zwaardere zorgverlening.
- Zorgboerderijen concentreren zich in en rondom stedelijk gebied. In de provincie Limburg zijn ruim 60 zorgboerderijen actief met in totaal bijna € 15 mln aan omzet in zorg. Deze bedrijven zijn nagenoeg allemaal aangesloten bij de Coöperatie Landbouw en Zorg (CLZ). CLZ ('hoofdaannemer') sluit namens de leden ('onderaannemers') contracten met zorginkopers (i.c. samenwerkende gemeenten en zorgkantoren)
- Er zijn geen exacte kwantitatieve gegevens over het aantal werkenden op zorgboerderijen, over hun opleidingsniveau, noch over de in- en uitstroom. Naar schatting zijn tussen de 10.000 en 15.000 mensen werkzaam op zorgboerderijen, wat overeenkomt met gemiddeld zo'n 10-11 werkenden per zorgboerderij. Er is t.a.v. omvang en het aantal werkenden sprake van grote variatie tussen zorgboerderijen.
- Zorginkopers (gemeenten, zorgkantoren) kennen geen aparte positie voor zorgboerderijen in hun inkoopbeleid. Ze stellen in hun aanbesteding (kwaliteits)eisen aan zorgaanbieders, hun zorgverlening en aan hun medewerkers die zorg verlenen. Eisen van zorginkopers aan vakbekwaamheid van medewerkers zijn gericht op zorgverlening, niet op (samenhang met) agrarische kennis.

²⁶ Aanvullende informatie Gilde Opleidingen, d.d. 8-12-2022: bijlage 5 Stagebedrijven 2020-2021 en 2021-2022

²⁷ Aanvullende informatie Gilde Opleidingen, d.d. 8-12-2022: bijlage 2 (gespreksverslagen)

- Op basis van de beknopte analyse valt op dat er sprake is van diversiteit aan zorgboerderijen, hun doelgroepen, hun zorgverlening, hun medewerkers en de relatie tussen zorgverlening en agrarische productie. Ook is er beperkt feitelijk, kwantitatief inzicht in deze aspecten, zeker t.a.v. werkenden in de sector. Dit alles maakt dat de nodige voorzichtigheid geboden is bij het trekken van meer algemene, landelijke en regionale conclusies t.a.v. de opleidingsbehoefte vanuit zorgboerderijen.
- Voor zover er een meer algemeen, kwalitatief beeld geschetst kan worden over de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen, lijkt het erop dat (over een langere periode gezien) zorgverlening steeds belangrijker wordt ten opzichte van agrarische productie. Schaalgrootte, omzet, specialisatie en zwaarte van zorgverlening nemen toe. De groene context van de zorg wordt in belangrijke mate voor dit doel gecreëerd en staat min of meer los van de (commerciële) agrarische productie. Samengevat lijkt de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen meer gericht op zorgverlening in een groene context dan op landbouw met een verbrede doelstelling.
- Wellicht dat er in reactie op deze ontwikkeling binnen de sector aandacht wordt gevraagd voor behoud van de kernwaarde(n) van de zorgboerderij en de daarvoor benodigde groene kennis: de verzorging van (gezelschaps)dieren, gewassen en ambachtelijke verwerking van land- en tuinbouwproducten is een essentieel onderdeel van dagbesteding en bepalen mede het ritme van de dag op een zorgboerderij.
- De experimentele opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij, die o.a. verzorging van dieren en gewassen combineert met het verlenen van persoonlijke begeleiding aan cliënten, lijkt ogenschijnlijk een diversiteit aan opleidingsbehoeften en doelen te willen bundelen in één opleiding, gebaseerd op een landelijk beeld van de behoefte van de gemiddelde zorgboerderij met de vraag naar het spreekwoordelijke schaap met de vijf poten als medewerker. Gelet op de eerder genoemde diversiteit en ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen en diverse achtergrond van werkenden, lijkt echter meer maatwerk aan opleidingen aan de orde dat bestaat uit meerdere disciplines, niveaus en opleidingsvormen. Dit toegespitst op de concrete behoefte van zorgboerderijen, die vanwege de aard, doelgroepen en dienstverlening van en door zorgboerderijen (ook regionaal) kan verschillen.

Op basis van voorgaande informatie van de betrokken instellingen en haar eigen analyse, komt de CMMBO tot de volgende conclusies:

- De (ontwikkeling van de) arbeidsmarktvraag vanuit zorgboerderijen is kwantitatief en kwalitatief niet scherp in beeld. Daarom is de nodige voorzichtigheid geboden bij het trekken van meer algemene, (landelijke en regionale) conclusies t.a.v. de opleidingsbehoefte vanuit zorgboerderijen.
- Het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst wordt door Yuverta overwegend onderbouwd door te verwijzen naar het landelijke standpunt van FLZ en Yuverta over de experimentele cross-over kwalificatie en de bijbehorende opleiding, waarvan de eerste gediplomeerden nog op de arbeidsmarkt moeten instromen. Daarnaast wordt verwezen naar openstaande vacatures in de regio voor 'hoveniers, tuinders en kwekers' en 'sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders'. Dit zijn overwegend andere beroepen (waarvoor ook al andere mbo-opleidingen bestaan) dan het specifieke beroep dat gedefinieerd is in het experimentele kwalificatiedossier Persoonlijk begeleider zorgboerderij. Dit alles vormt voor de Commissie een ontoereikende onderbouwing van het regionale arbeidsmarkt-perspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst.
- De Commissie vindt het opvallend dat zowel Gilde Opleidingen als Yuverta aangeven in contact te staan met zorgboerderijen in met name de regio Noord- en Midden-Limburg en hun koepelorganisatie CLZ over de opleidingsvraag vanuit het werkveld, maar beide instellingen daar geheel andere conclusies aan verbinden t.a.v. de opleidingsvraag. Zolang er geen gedeeld en feitelijk beeld hiervan is, wordt het

verschil van inzicht tussen de instellingen over welke opleidingsarrangementen voor zorgboerderijen in de regio nodig zijn lastig te overbruggen.

- Een start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in zijn huidige vorm, zal volgens de Commissie ongetwijfeld gaan leiden tot een verdringing van huidige stageplaatsen voor (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg bij zorgboerderijen in Noord- en Midden-Limburg voor studenten van Gilde Opleidingen. Dit vanwege het relatief grote aandeel stageplaatsen voor deze bestaande opleiding bij zorgboerderijen en de ambitie van de nieuw te starten opleiding zich m.n. op vergelijkbare zorgverlening te willen richten (in een groene context).

5.5 Visie van belanghebbende(n)

Door de Commissie zijn belanghebbenden en experts van de volgende organisaties geraadpleegd:

- Federatie Landbouw en Zorg
- Zorgkantoor Noord- en Midden Limburg
- Gemeentelijke inkooporganisaties WMO en Jeugdwet
- Wageningen University and Research
- SBB

De uitkomsten van deze raadpleging zijn onderdeel van de uitgevoerde beknopte analyse door de Commissie. Zie bijlage 3 en de vorige paragraaf 5.4. Kort samengevat lijkt er sprake van uiteenlopende visies op de opleidingsvraag en het daarbij gewenste opleidingsaanbod.

De kwalitatieve ontwikkeling van zorgboerderijen gaat, samengevat en op hoofdlijnen, van landbouw met verbrede doelstelling naar zorgverlening in een groene context. Schaalgrootte, omzet, specialisatie en zwaarte van zorgverlening nemen toe. De groene context van de zorg wordt in belangrijke mate voor dit doel gecreëerd en staat min of meer los van de agrarische productie. Startende ondernemers zijn ook van buiten de landbouw afkomstig. Financiers van de zorg stellen formele eisen aan de opleiding van zorgmedewerkers, niet aan de groene context. Medewerkers moeten bredere kennis hebben van uiteenlopende cliëntvragen en daarop afgestemde begeleiding kunnen bieden.

In reactie op deze trend wordt binnen de sector ook aandacht gevraagd voor het perspectief van cliënten van zorgboerderijen en behoud van een bestaande kernwaarde van de zorgboerderij. Cliënten (met uiteenlopende zorgvragen) kiezen voor een zorgboerderij om daar, in een (relatief) kleinschalige, groene omgeving bezig/werkzaam te kunnen zijn met het verzorgen van (gezelschaps)dieren, gewassen en/of ambachtelijke verwerking van producten. Deze werkzaamheden bepalen het ritme van de dag. De geleverde zorg beoogt aan cliënten zingeving, structuur, mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling en participatie (aan een sociaal verband) te bieden. 'Medicalisering' van de dienstverlening door zorgboerderijen wordt (in bredere kring) als ongewenst beschouwd.

De groene context is daarom een wezenlijk onderdeel van de dienstverlening door zorgboerderijen en kan daar volgens de landelijke brancheorganisatie niet los van gezien worden. Naast deskundige zorgverlening is ook groene kennis noodzakelijk. Om een meer pragmatische reden pleit FLZ daarom van het bundelen van kennis over zorg en groen in één opleiding: op het grootste deel van de huidige zorgboerderijen is het aantal medewerkers te beperkt om hen te kunnen specialiseren in groen of zorg. Maar ook op zorgboerderijen waar wel meer specialisatie mogelijk is, moeten zorgverleners affiniteit hebben met de groene context om goed te kunnen functioneren.

De Commissie stelt niet ter discussie dat er op zorgboerderijen zowel kennis over zorgverlening als groene kennis noodzakelijk is. Gelet op de eerder genoemde diversiteit en ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen en de diverse achtergrond van werkenden, is het de vraag of één mbo-opleiding waarin zorg en groen in gelijke mate gecombineerd worden de enig juiste oplossing is om in de opleidingsvraag van het werkveld te voorzien. Op basis van de uitgevoerde analyse lijkt meer maatwerk aan opleidingen aan de orde dat bestaat uit meerdere disciplines (zorg, welzijn, groen), niveaus (in ieder geval alle mbo-niveaus) en opleidingsvormen (BOL, BBL, scholing). Maar om dit met zekerheid vast te kunnen stellen is een gedegen analyse van de regionale opleidingsvraag nodig. Daarna kan bepaald worden hoe betrokken instellingen, in samenwerking/afstemming, het beste hierin kunnen voorzien.

5.6 Resultaten van afstemming tussen partijen

Op hoofdlijnen ziet het gelopen proces van afstemming Gilde Opleidingen en Yuverta over de voorgenomen start van de beroepsopleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst er als volgt uit.

Tijdlijn:

- Op 9 maart 2022 informeert Yuverta, per brief, Gilde Opleidingen dat Yuverta voornemens is m.i.v. schooljaar 2023-2024 te starten met de opleiding Persoonlijk begeleider zorgbedrijf in Horst.
- Op 25 maart 2022 heeft Gilde opleiding per mail hierop gereageerd en aangegeven uit doelmatigheidsoogpunt moeite te hebben met dit voornemen. Op 9 mei 2022 heeft hierover bestuurlijk overleg plaatsgevonden tussen Gilde Opleidingen en Yuverta.
- Op 23 mei 2022 geeft Gilde Opleidingen per brief aan dat Gilde, op basis van een aantal argumenten, nog steeds bezwaren heeft tegen de voorgenomen start van de opleiding in Horst. Eén van deze argumenten is dat Gilde Opleidingen al jaren opleidingen maatschappelijke zorg en zorgopleidingen aanbiedt, waarvan studenten ook hun weg vinden naar zorgboerderijen. Uit contacten met zorgboerderijen in de regio zijn geen signalen ontvangen dat deze opleidingen aangepast zouden moeten worden.
- Op 27 juni 2022 reageert Yuverta per brief hierop. Yuverta geeft aan dat de voorgenomen start van de opleiding in Horst gebaseerd is op een marktverkenning, waarin het landelijke en regionale werkveld te kennen geven dat nieuwe werknemers met een afgeronde opleiding in de zorgcontext te weinig kennis en vaardigheden bezitten die nodig zijn om adequaat als zorgverlener te opereren op een zorgboerderij. Ook betreurt Yuverta het dat Gilde Opleidingen niet in is gegaan op een uitnodiging tot samenwerking op dit experimentele cross-over kwalificatiedossier. Yuverta geeft verder aan om de voorgenomen start door te zetten.
- Op 20 juli 2022 reageert Gilde Opleidingen per brief op het voorgaande standpunt van Yuverta. Gilde Opleidingen geeft aan dat zij wel degelijk bereid zijn tot samenwerken en verwijst naar eerdere samenwerking met Citaverde, een rechtsvoorganger van Yuverta. Daarnaast nodigt Gilde Opleidingen de door Yuverta aangehaalde marktverkenning, die ten grondslag moet liggen aan de behoefte tot groene specialisatie, te delen en herhaalt Gilde dat zorgboerderijen in de regio een dergelijk signaal niet eerder hebben afgegeven. In het belang van de regio is Gilde Opleidingen graag bereid op dossiers samen te werken, maar niet indien bij voorbaat vaststaat dat een en ander door overlap kannibaliseert op het bestaande aanbod, mede in het licht van een krimpend aantal studenten. Gilde betreurt het daarom dat ze pas in een eindstadium door Yuverta is geïnformeerd over de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst. Liever had men aan de voorkant met Yuverta een gezamenlijke verkenning gedaan naar de feitelijke opleidingsvraag vanuit het werkveld en op basis daarvan nadere afspraken gemaakt. Gilde Opleidingen geeft verder aan zich genoodzaakt te voelen melding te doen van dit verschil van inzicht gemaakt zal worden bij de Commissie macrodoelmatigheid mbo, indien geen overeenstemming bereikt wordt.
- Op 13 september 2022 reageert Yuverta, per brief, op de brief van Gilde Opleidingen d.d. 20 juli 2022. Yuverta verwijst naar een pamflet aan van Yuverta en de Federatie Landbouw en Zorg uit 2021 om aan te

geven dat het werkveld landelijke, structurele voortzetting van de cross-over kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij wenst. Daardoor houdt Yuverta vast aan de voorgenomen start van de opleiding, en staat tegelijkertijd open voor een samenwerking met Gilde Opleidingen op basis van deze kwalificatie en bijbehorende opleiding.

- Op 18 oktober 2022 reageert Gilde Opleidingen, per brief, op de brief van Yuverta d.d. 13 september 2022. Gilde Opleidingen betreurt dat Yuverta vasthoudt aan het voornemen om de opleiding te starten in Horst. Gilde Opleidingen blijft bij het standpunt dat de huidige zorgopleidingen genoeg ruimte kunnen bieden voor een groene inkleuring, bijvoorbeeld in de vorm van keuzedelen, in samenwerking met Yuverta. Verder geeft Gilde Opleidingen in deze brief aan nu geen andere mogelijkheid te zien dan melding te maken bij de Commissie macrodoelmatigheid mbo (CMMBO).
- Op 1 november 2022 heeft een bestuurlijk overleg plaatsgevonden tussen Gilde Opleidingen en Yuverta.
- Op 10 november 2022 dient Gilde Opleidingen een verzoek in bij de CMMBO om te adviseren over het verschil van inzicht tussen de partijen over het arbeidsmarktperspectief en/of de doelmatigheid van de voorgenomen opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst.
- Op 11 november 2022 reageert Yuverta, per brief, op de brief van Gilde Opleidingen d.d. 18 oktober 2022. Yuverta geeft aan de beslissing van Gilde Opleidingen om melding te maken bij de CMMBO te betreuen. Ook was Yuverta verrast door de uitnodiging tot samenwerking in de brief en geeft Yuverta aan het bestuurlijk overleg van 1 november als zeer prettig te hebben ervaren. Yuverta geeft verder aan dat het onnodig oogt om het verschil van inzicht met de CMMBO als scheidsrechter te beslechten.
- Op 29 november 2022 reageert Gilde Opleidingen, per brief, op de brief van Yuverta d.d. 11 november 2022. Gilde Opleidingen geeft aan het bestuurlijk overleg van 21 november eveneens als zeer prettig te hebben ervaren, willen graag samenwerken als de regio vraagt om een nieuwe opleiding, maar achten het nog steeds relevant om de Commissie om advies te vragen m.b.t. het verschil van inzicht.

In afzonderlijke gesprekken met beide instellingen in december en januari jl. heeft de CMMBO vastgesteld dat er ten principale bereidheid is bij beide instellingen tot samenwerking. Gilde Opleidingen geeft aan dat deze bereidheid niet vrijblijvend is en verwijst naar doelmatigheidsafspraken die Limburgse mbo-instellingen, waaronder Yuverta en Gilde Opleidingen, in het Alliantie Overleg MBO Limburg hebben gemaakt en die zijn vastgelegd in de Vakmanschapsagenda MBO Limburg 2030²⁸. Gelet op deze onderlinge afspraken betreurt Gilde Opleidingen het dat men in een eindstadium door Yuverta is geïnformeerd over de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst, hetgeen als een voldongen feit wordt ervaren. Liever had men volgens de onderling gemaakte afspraken gewerkt door o.a. aan de voorkant met Yuverta een gezamenlijke verkenning te doen en gezamenlijk te bezien wat vervolgens nodig is.

²⁸ Vakmanschapsagenda MBO Limburg 2030: Samen voor duurzaam vakmanschap in Limburg, Vista College, Yuverta en Gilde Opleidingen, november 2021. Daarin zijn eerdere afspraken over een doelmatig opleidingsaanbod bevestigd: *“Ook blijven de mbo instellingen in Limburg samenwerken en afstemmen over de ontwikkeling en uitvoering van de reguliere opleidingen. Het doel van deze samenwerking is een zo breed mogelijk en macrodoelmatig onderwijsaanbod bieden dat aansluit op de vraag van Limburgse bedrijven en Instellingen in de Provincie Limburg. De samenwerking is gericht op het voorkomen van concurrentie. Hierbij worden de gemaakte afspraken gerespecteerd. Instellingen gaan geen opleidingen aanbieden in het voedingsgebied van een ander. Indien er een overlappend of groter voedingsgebied is (bijvoorbeeld heel Limburg) wordt er nader afgestemd en samengewerkt. Ook wordt er samengewerkt bij de ontwikkeling en uitvoering van cross-over opleidingen, waarbij de ‘basisopleiding’ het uitgangspunt is. Mbo instellingen maken analyses inzake macrodoelmatig aanbod en vinden een goede balans tussen enerzijds schaalgrootte en doelmatigheid en anderzijds het behoud van een breed aanbod”*.

De Commissie concludeert op basis van het voorgaande het volgende:

- In algemene zin is er sprake van bereidheid bij Gilde Opleidingen en Yuverta tot (bestuurlijke) afstemming en samenwerking t.a.v. een doelmatig opleidingsaanbod in Limburg. De Commissie stelt vast dat instellingen hiertoe ook gehouden zijn door eerdere, onderlinge afspraken in het Alliantie Overleg MBO Limburg.
- Het voorgaande punt laat onverlet dat over de voorgenomen start van de (experimentele) opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst, ook na een intensieve uitwisseling van standpunten, geen overeenstemming is bereikt.
- Een belangrijke oorzaak hiervan is volgens de Commissie dat beide instellingen geen gedeeld uitgangspunt hebben t.a.v. de opleidingsvraag vanuit het regionale werkveld van zorgboerderijen. Het uitgangspunt voor Yuverta is dat de start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij noodzakelijk is om in de regionale opleidingsvraag te voorzien. Gilde Opleidingen staat op het standpunt dat huidige zorgopleidingen (grotendeels) volstaan om in de regionale vraag naar zorgmedewerkers van zorgboerderijen te voorzien (evt. aangevuld met groene elementen in de opleiding, of aanvullende, toegesneden trainingen of kortere cursussen).
- Overeenstemming is pas mogelijk als beide partijen open staan voor een gedegen analyse van de regionale opleidingsvraag vanuit zorgboerderijen en op basis van die feitelijke informatie afstemmen hoe in die opleidingsvraag het best voorzien kan worden en welke samenwerking dit tussen de instellingen vergt. Dit mede in de context van een krimpend aantal mbo-studenten in de regio. Deze werkwijze komt overigens overeen met de werkwijze die Limburgse mbo-instellingen eerder onderling hebben afgesproken (zie eerste aandachtspunt).

5.7 Overige aandachtspunten

Per 1 augustus 2021 zijn Wellantcollege, Citaverde en Helicon gefuseerd tot Yuverta. Bij de aanvraag fusietoets heeft Yuverta aangegeven zich primair te blijven richten op het in stand houden van groen (voorbereidend) beroepsonderwijs, en verbreding van dit onderwijs enkel door middel van cross-overs vorm te geven in samenwerking met andere mbo-instellingen in de betreffende regio²⁹.

De Commissie heeft de indruk dat de handelwijze van Yuverta t.a.v. de (experimentele) opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij op gespannen voet staat met voorgaande missie en strategie waaraan de minister van OCW in het kader van de fusietoets goedkeuring heeft verleend. Dit niet alleen omdat Yuverta de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in overwegende mate concurrerend aan de zorgopleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg positioneert (zie o.a. paragraaf 5.1), maar ook omdat het lijkt dat Yuverta de opleiding in hoge mate zelfstandig wil uitvoeren en minder in blijvende samenwerking met een roc. Wat betreft dit laatste heeft de Commissie in gesprek met Yuverta³⁰ o.a. op hoofdlijnen kennisgenomen van de wijze waarop Yuverta samenwerkt met ROC Nijmegen t.a.v. de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Nijmegen. Nadat deze experimentele opleiding in eerste instantie in nauwe samenwerking werd uitgevoerd (met o.a. een gezamenlijk docententeam) is Yuverta deze meer zelfstandig gaan uitvoeren. Toen bleek dat zich voldoende studenten hadden ingeschreven bij Yuverta is Yuverta bijvoorbeeld zelf 'om pragmatische, roostertechnische redenen', zorgdocenten gaan aannemen en is de samenwerking met ROC Nijmegen beperkt tot m.n. overname van studenten die moeten afstromen van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij naar een andere zorgopleiding op een lager niveau. Met name

²⁹ Zie o.a. Bleu Green Cities & Environment, aanvullend memorandum, d.d. 29-10-2020, pagina 19, 'gezamenlijk ontwikkelen cross-overs'. Uitgangspunt van de fusie was 'groen versterkt groen'. "Door onze omvang zijn we niet meer een concurrent die een paar studenten 'af wil snoepen'. We zijn nu een volwaardige partner, wat het samenwerken eenvoudiger maakt".

³⁰ Verslag gesprek CMMBO en Yuverta, d.d. 21 december 2022

het investeren in eigen zorgdocenten roept bij de Commissie vragen op in relatie tot de eerder gekozen missie en strategie om primair een groene instelling voor beroepsonderwijs te zijn en in samenwerking met roc's cross-overs uit te voeren.

6. Naleving zorgplicht arbeidsmarktperspectief

De naleving van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst wordt (in relatie tot de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen) in ieder geval bepaald aan de hand van de criteria in artikel 5 van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs. Deze zijn als volgt:

Onderbouwing naleving van de zorgplicht arbeidsmarktperspectief	
6.1 Heeft 70% of meer van de gediplomeerden van de beroepsopleiding(en), die naar de arbeidsmarkt zijn uitgestroomd, ruim een jaar na afstuderen een baan gevonden (artikel 5a)?	
	Over de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij zijn geen cijfers beschikbaar. Het betreft een experimentele opleiding waarvan de eerste gediplomeerden nog moeten uitstromen naar de arbeidsmarkt., omdat het een recente opleiding betreft.
	In de periode 2017 t/m 2020 heeft 97% van de gediplomeerden Maatschappelijke zorg (niveau 4) van Gilde Opleidingen die naar de arbeidsmarkt zijn uitgestroomd, ruim een jaar later meer dan 12 uur per week werk.
6.2 Heeft 50% of meer van de werkende gediplomeerden van de beroepsopleiding(en) ruim een jaar na afstuderen een baan gevonden op het niveau van de opleiding (artikel 5b)?	
	Dit kan niet beoordeeld worden, omdat op instellingsniveau hier geen gegevens over beschikbaar zijn.
6.3 Heeft het betrokken bevoegd gezag zich voldoende rekenschap gegeven van de verwachte behoefte aan gediplomeerden van de beroepsopleiding(en) op de regionale arbeidsmarkt, hetgeen wordt ondersteund met actuele en zo volledig mogelijke data waarmee die behoefte aannemelijk wordt gemaakt (artikel 5c)?	
	Nee. Zie o.a. paragraaf 5.4 van deze analyse. De Commissie heeft geconstateerd dat op dit moment in algemene zin niet voldoende kwantitatieve, feitelijke gegevens beschikbaar zijn over de ontwikkeling van de landelijke en regionale arbeidsmarkt van zorgboerderijen om goed onderbouwde conclusies te kunnen trekken over de concrete opleidingsvraag die daarmee samenhangt. Daarbij constateert de Commissie dat Yuverta het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst overwegend onderbouwt door te verwijzen naar het landelijke, meer kwalitatieve standpunt van FLZ en Yuverta (dat gesteund zou worden door CLZ) over het inzakken van de tijdelijke kwalificatie in de landelijke kwalificatiestructuur. Daarnaast wordt door Yuverta verwezen naar openstaande vacatures in de regio voor 'hoveniers, tuinders en kwekers' en 'sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders' en zorgpersoneel in het algemeen. Dit zijn overwegend andere beroepen dan het specifieke beroep dat gedefinieerd is in het kwalificatiedossier Persoonlijk begeleider zorgboerderij. Dit alles vormt voor de Commissie een ontoereikende onderbouwing van het regionale arbeidsmarktperspectief van de voorgenomen start van deze specifieke opleiding in Horst.
	Gilde opleidingen geeft aan tot op heden hebben geen expliciete signalen te hebben gekregen van individuele zorgboeren of de Coöperatie Limburgse Zorgboeren (CLZ) dat er een aanvullende behoefte ligt t.a.v. groene kennis in zorgopleidingen. Indien uit een nadere regionale marktanalyse mocht blijken dat dit

toch gewenst is, is Gilde Opleidingen van mening dat de huidige zorgopleidingen genoeg ruimte kunnen bieden voor een groene inkleuring, bijvoorbeeld in de vorm van keuzedelen, in samenwerking met Yuverta.

6.4 Heeft het bevoegd gezag in voldoende mate gezien, indien het een beroepsopleiding betreft die mede op de landelijke arbeidsmarkt is gericht, wat de verwachte behoefte aan gediplomeerden op de landelijke arbeidsmarkt is, en is op basis hiervan het aanbieden van de betreffende beroepsopleiding te rechtvaardigen (artikel 5d)?

N.v.t. Het betreft hier opleidingen op locaties met een regionaal verzorgingsgebied.

6.5 Heeft het bevoegd gezag bij het inschrijven van deelnemers in voldoende mate met andere aanbieders van eenzelfde beroepsopleiding afstemming bereikt met het oog op het arbeidsmarktperspectief van de betreffende beroepsopleiding (artikel 5e)?

Nee, Yuverta heeft met Gilde Opleidingen geen afstemming bereikt over het regionale arbeidsmarktperspectief van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in relatie tot de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg. Zie ook paragraaf 5.6 van deze analyse.

Een belangrijke oorzaak hiervan is volgens de Commissie dat beide instellingen geen gedeeld uitgangspunt hebben t.a.v. de exacte opleidingsvraag vanuit het regionale werkveld van zorgboerderijen. Het uitgangspunt voor Yuverta is dat de start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij noodzakelijk is om in de regionale opleidingsvraag te voorzien. Gilde Opleidingen staat op het standpunt dat huidige zorgopleidingen (grotendeels) volstaan om in de regionale vraag naar zorgmedewerkers van zorgboerderijen te voorzien.

6.6 Heeft het bevoegd gezag zich voldoende rekenschap gegeven van de bijdrage van de betreffende beroepsopleiding aan doorstroom naar een hoger opleidingsniveau of naar het hoger beroepsonderwijs (artikel 5f)?

Ook gediplomeerden van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij kunnen doorstromen naar het hbo. De eerste groep van de cross-over opleiding van Yuverta gaat dit schooljaar diplomeren, er zijn dus nog geen cijfers hierover bekend.

Ongeveer een derde van de gediplomeerde schoolverlaters van de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen stroomt door naar het hbo. Dat is iets meer dan het landelijk gemiddelde voor het mbo.

6.7 Heeft het bevoegd gezag in voldoende mate onderzocht of de benodigde beroepspraktijkvormingsplaatsen beschikbaar zijn voor het aantal deelnemers van de betreffende beroepsopleiding (artikel 5g)?

Nee, Yuverta meent dat er regionaal voldoende stageplaatsen beschikbaar zijn en dat dit stageplaatsen zijn waar Gilde Opleidingen geen gebruik van maakt. Yuverta onderbouwt dit echter volgens de Commissie onvoldoende. Op basis van de analyse in paragraaf 5.4 komt de Commissie op basis van haar analyse tot de conclusie dat een daadwerkelijke start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst ongetwijfeld gaat leiden tot een verdringing van huidige stageplaatsen voor studenten van de opleiding (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen bij zorgboerderijen in m.n. Noord- en Midden-Limburg.

6.8 Borgt het bevoegd gezag de toegankelijkheid van onderwijs voor kansarme groepen in de arbeidsmarktregio met het verzorgen van de betreffende beroepsopleiding (artikel 5h)?
N.v.t. De betrokken opleidingen zijn niet specifiek gericht op kansarme groepen. Een start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst zal aan de toegankelijkheid van het onderwijs voor kansarme groepen in de regio weinig tot niets extra toevoegen.
6.9 Overige aandachtspunten
N.v.t.

7. Naleving zorgplicht doelmatigheid

De naleving van de zorgplicht doelmatigheid wordt in ieder geval bepaald aan de hand van de criteria in artikel 6 van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs. Deze zijn als volgt:

Onderbouwing naleving zorgplicht doelmatigheid	
7.1 Wordt er door twee of meer mbo-instellingen in hetzelfde verzorgingsgebied dezelfde beroepsopleiding aangeboden en heeft ieder van de instellingen meer dan 18 studenten voor die beroepsopleiding ingeschreven (artikel 6a)?	Yuverta streeft met de voorgenomen opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst naar 60 studenten. Het daadwerkelijk aantal studenten dat deze opleiding evt. gaat volgen na een daadwerkelijke start is niet bekend. De opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde opleidingen wordt door zo'n 560 studenten gevolgd.
7.2 Zijn er landelijk minder dan 50 studenten ingeschreven voor de betreffende beroepsopleiding en zijn deze studenten ingeschreven bij één instelling (artikel 6b)?	Nee.
7.3 Heeft het bevoegd gezag zich voldoende rekenschap gegeven van het aantal vergelijkbare bekostigde beroepsopleidingen in hetzelfde verzorgingsgebied (artikel 6c)?	De Commissie concludeert dat Yuverta met de voorgenomen start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst zich niet voldoende rekenschap geeft van de bestaande, vergelijkbare opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg. Volgens de Commissie positioneert Yuverta tot nu toe de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in de regio Noord- en Midden-Limburg in overwegende mate concurrerend aan de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg, die op dit moment al een zekere, betekenisvolle functie heeft voor het opleiden van zorgmedewerkers van zorgboerderijen in de regio. Het ligt in de rede eerst gezamenlijk op een gedegen wijze te analyseren of en zo ja, waar het bestaande regionale aanbod tekortschiet om in de opleidingsvraag van zorgboerderijen (en evt. andere zorgorganisaties die dagbesteding in een groene context willen bieden) tekort schiet. Om

daarna te bepalen hoe (in samenwerking) hierin voorzien kan worden. Dit ook overeenkomstig de in het Alliantie Overleg MBO Limburg afgesproken werkwijze.

7.4 Heeft het bevoegd gezag de afstemming met andere bevoegd gezagsorganen gezocht en afdoende aangestuurd op samenwerking zodat een doelmatig aanbod van de betreffende beroepsopleiding(en) tot stand komt (artikel 6d)?

Zie ook vorige paragraaf 7.3. Yuverta heeft pas in een late fase Gilde Opleidingen geïnformeerd over zijn voornemen de opleiding Persoonlijk medewerker zorgboerderij in Horst te gaan starten. In het daaropvolgend (schriftelijk) bestuurlijk overleg heeft Yuverta vastgehouden aan dit standpunt en naar het oordeel van de Commissie slechts samenwerking voorgesteld op voorwaarde dat Gilde Opleidingen zich schikt in het uitgangspunt dat de start van deze (nu nog) experimentele opleiding noodzakelijk is. De uitnodiging aan Gilde is gericht op het verzorgen van de zorgcomponent van deze opleiding. In contrast met dit laatste heeft Yuverta in de praktijk (Nijmegen) laten zien de opleiding bij voldoende belangstelling en om pragmatische, roostertechnische redenen uiteindelijk liefst zoveel mogelijk zelfstandig uit te willen voeren. De Commissie concludeert daarom dat Yuverta in deze casus in onvoldoende mate de afstemming met Gilde Opleidingen heeft gezocht en afdoende heeft aangestuurd op samenwerking zodat een doelmatig aanbod van vergelijkbare opleidingen in hetzelfde verzorgingsgebied (met een krimpend totaal aantal mbo-studenten) tot stand komt.

7.5 Heeft het bevoegd gezag zich voldoende rekenschap gegeven, indien het een beroepsopleiding betreft die mede op de landelijke arbeidsmarkt is gericht, van het aantal vergelijkbare bekostigde opleidingen op landelijk niveau (artikel 6e)?

N.v.t.

7.6 Heeft het bevoegd gezag aan de hand van een realistische onderbouwing de verwachte ontwikkeling van het aantal studenten voor de betreffende beroepsopleiding(en) in kaart gebracht? En heeft het bevoegd gezag zich voldoende rekenschap gegeven van de gevolgen die het opstarten van een nieuwe beroepsopleiding heeft op het aantal studenten van vergelijkbare bekostigde beroepsopleidingen in hetzelfde verzorgingsgebied (artikel 6f)?

Yuverta streeft naar 60 studenten voor de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij op de locatie in Horst. De onderbouwing van dit aantal is primair ingegeven uit oogpunt van een rendabele bedrijfsvoering. Yuverta geeft aan dat zij praktisch gezien op maximaal één klas/groep per jaar willen uitkomen. Er wordt geen nadere onderbouwing gegeven in de zin van bijvoorbeeld een peiling van belangstelling onder studenten, of analyse van de opleidingsvraag vanuit het regionale werkveld. Mogelijk borduurt men voort op ervaringen in Nijmegen en Geldermalsen (in totaal nu 71 studenten).

Yuverta denkt voorts dat men met de beoogde opleiding t.a.v. potentiële studenten niet “in dezelfde vijver vist” als Gilde Opleidingen. Daarom brengt Yuverta geen gevolgen voor vergelijkbare opleidingen van Gilde Opleidingen in kaart. De Commissie deelt deze opvatting niet, gelet op het feit dat Gilde Opleidingen nu al de context van zorgboederijen in zekere mate heeft verweven in (de werving van aspirant studenten voor) zijn zorgopleidingen en een deel van de studenten dit aanspreekt (i.i.g. in de vorm van stage lopen).

In paragraaf 5.3 heeft de Commissie geconstateerd dat door het dalend totaal aantal mbo-studenten in het overlappende verzorgingsgebied de start van een nieuwe mbo-opleiding in beginsel leidt tot een verminderde instroom van studenten in andere mbo-opleidingen en daarmee de regionale

doelmatigheid van het gehele opleidingsaanbod in algemene zin verder onder druk zetten. Dit geldt ook voor een start van de opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij door Yuverta in Horst. Instroom van studenten in deze opleiding kan leiden tot o.a.: een beperkte, kleinere instroom van studenten in dezelfde opleiding van Yuverta in Nijmegen en/of Geldermalsen (zie ook paragraaf 5.2), een kleinere instroom in andere groene mbo-opleidingen van Yuverta in het betreffende verzorgingsgebied (indien Yuverta daadwerkelijk vist in de eigen ‘groene vijver’), en/of een kleinere instroom in de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg van Gilde Opleidingen. Dit laatste kan op voorhand niet uitgesloten worden. Of en in welke mate de hiervoor genoemde negatieve effecten op bestaande opleidingen daadwerkelijk optreden is nu minder goed te voorzien, omdat hierover geen feitelijke informatie beschikbaar is. Dit laat onverlet dat deze mogelijke negatieve effecten wel onderkend en afgewogen moeten worden tegen voordelen, en dat voorafgaand aan de start er afspraken moeten zijn om evt. risico’s weg te nemen. Dit is door Yuverta in onvoldoende mate uitgevoerd.

7.7 Heeft het bevoegd gezag in voldoende mate de samenwerking gezocht met het bedrijfsleven om te komen tot een doelmatige organisatie van de beroepsopleiding en andere vergelijkbare beroepsopleidingen in het verzorgingsgebied (artikel 6g)?

De Commissie heeft in paragraaf 5.4 geconstateerd dat zowel Gilde Opleidingen als Yuverta aangeven (afzonderlijk van elkaar) in contact te staan met o.a. zorgboerderijen in met name de regio Noord- en Midden-Limburg en hun koepelorganisatie CLZ over de opleidingsvraag vanuit het werkveld. Beide instellingen verbinden daar echter geheel andere conclusies aan t.a.v. de opleidingsvraag. Dit illustreert dat er vooralsnog in onvoldoende mate samenwerking is gezocht met het betrokken bedrijfsleven om te komen tot een doelmatige organisatie van de bij deze casus (voorgenomen) opleidingen.

7.8 Heeft het bevoegd gezag bij het starten van een nieuwe beroepsopleiding in voldoende mate rekening gehouden met de aanwezigheid van reeds bestaande (kapitaalintensieve) infrastructuur bij vergelijkbare beroepsopleidingen bij andere instellingen (artikel 6 h)?

Nee, zie paragraaf 7.6.

7.9 Overige

n.v.t.

8. Overige aandachtspunten voor CMMBO bij opstellen advies

De CMMBO houdt op basis van artikel 7, eerste lid, van de Beleidsregel macrodoelmatigheid beroepsonderwijs in haar advies rekening met de aspecten: kwaliteit van het opleidingsaanbod, keuzevrijheid voor studenten, toegankelijkheid van het onderwijs en financiële gevolgen voor instellingen. Deze aspecten zijn hierna uitgewerkt.

Overige aandachtspunten
8.1 Wat is de kwaliteit van de betrokken beroepsopleidingen in het betreffende verzorgingsgebied?
Voor zover er (openbare) gegevens beschikbaar zijn over de kwaliteit van de betrokken beroepsopleidingen, volgen daar geen aandachtspunten uit die betrokken zouden moeten worden bij het advies. Over de kwaliteit van de experimentele opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij zijn de Commissie geen gegevens bekend, de beschikbare gegevens over de opleiding Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg wijzen op voldoende kwaliteit.
8.2 Kunnen studenten, uit oogpunt van keuzevrijheid, in het verzorgingsgebied de betrokken beroepsopleiding(en) bij meer dan één mbo-instelling volgen?
Noord- en Midden-Limburg is uit oogpunt van demografische ontwikkeling een anticipeerregio ³¹ . In paragraaf 5.3 is aangegeven dat in samenhang hiermee het aantal ongewogen studenten de komende jaren blijft dalen met gemiddeld 1,5% per jaar. In dergelijke gebieden prevaleert uit oogpunt van toegankelijkheid en keuzevrijheid van de student een gevarieerd aanbod van opleidingen in de regio boven de keuzemogelijkheid om dezelfde opleiding bij meerdere instellingen te volgen ³² . Mbo-instellingen in Limburg hanteren dezelfde lijn in hun Vakmanschaps-agenda MBO Limburg 2030 (zie paragraaf 5.6). De Commissie past deze lijn ook toe in haar advisering in deze casus en hecht daarom meer waarde aan een gedifferentieerd en complementair aanbod door instellingen dan een concurrerend aanbod van dezelfde of vergelijkbare opleidingen door meer dan één instelling in dit gebied.
8.3 Is en blijft het beroepsonderwijs in het betreffende verzorgingsgebied toegankelijk voor m.n. kansarme groepen?
N.v.t. De in deze casus betrokken opleidingen richten zich niet specifiek op kansarme groepen.
8.4 Wat is het financieel belang van de beroepsopleiding(en) voor de betrokken mbo-instelling(en)?
De ca. 4.500 Studenten in het domein Zorg & Welzijn vormen bijna de helft van het totaal aantal studenten van Gilde Opleidingen (ca. 9.500). Daarbinnen is de opleiding (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg een van de grotere opleidingen. Yuverta verzorgt groen (voorbereidend) beroepsonderwijs voor in totaal ca. 20.000 vmbo-leerlingen en mbo-studenten in Zuid- en West-Nederland. De beoogde 60 studenten Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst vormen dus een beperkt deel van de totale studentenpopulatie van beide instellingen en is het financiële belang beperkt. Daarom heeft de Commissie het financieel belang niet expliciet in haar afwegingen betrokken, naast de constatering dat de financiële positie van beide instellingen voldoende is (zie volgende tabel). Daarentegen heeft de Commissie de doelstelling van de zorgplicht doelmatigheid (het voorkómen van versnippering van opleidingen) zeker meegewogen.

³¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bevolkingsdaling/krimpgebieden-en-anticipeergebieden>

³² Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs 2017; Memorie van toelichting, paragraaf 3.3.

Tabel 8: Financiële kengetallen Gilde Opleidingen en Yuverta

	Gilde Opleidingen	Yuverta	Norm
Liquiditeit			
2021	1,40	2,29	min. 0,75
2020	1,15	1,37	
2019	1,31	1,25	
Rentabiliteit			
2021		2,30	3-jarig: min. 0% 2-jarig: min. -5% 1-jarig: min. -10%
2020	0,02	2,05	
2019	2,75	3,42	
Solvabiliteit			
2021	0,80	0,65	min. 0,3
2020	0,68	0,49	
2019	0,63	0,47	

Bron: DUO en jaarverslagen 2021 instellingen

Bijlage 1: Overzicht kwalificatie Persoonlijk begeleider zorgboerderij

Kwalificatiedossier	Zorg en Groen	Crebonr. 23336
▪ Kwalificatie	Persoonlijk begeleider zorgboerderij	Crebonr. 25838
▪ Opleidingsdomein	Voedsel, natuur en leefomgeving	Geldig vanaf: 01-08-2022
Basisdeel		
1. Beroepsspecifieke onderdelen		
B1-K1: Bieden van ondersteunende, activerende begeleiding en zorg		
<i>B1-K1-W1: Ondersteunt de cliënt bij de persoonlijke verzorging</i>		
<i>B1-K1-W2: Ondersteunt de cliënten bij dagbesteding</i>		
<i>B1-K1-W3: Reageert op onvoorziene en crisissituaties</i>		
<i>B1-K1-W4: Stemt de werkzaamheden af</i>		
B1-K2: Werken aan kwaliteit en deskundigheid		
<i>B1-K2-W1: Werkt aan de eigen deskundigheid</i>		
<i>B1-K2-W2: Werkt aan bevorderen en bewaken van kwaliteitszorg</i>		
B1-K3: Bieden van zorg en ondersteuning in de gehandicaptenzorg		
<i>B1-K3-W1: Stelt het ondersteuningsplan op</i>		
<i>B1-K3-W2: Ondersteunt cliënt/naastbetrokkenen bij het voeren van de regie</i>		
<i>B1-K3-W3: Ondersteunt de cliënt bij het leggen en onderhouden van contacten en betreft naastbetrokkenen</i>		
<i>B1-K3-W4: Voert beheertaken uit</i>		
<i>B1-K3-W5: Voert coördinerende taken uit</i>		
B1-K4: Bieden van ondersteuning aan specifieke doelgroepen		
<i>B1-K4-W1: Begeleidt de cliënt bij het versterken van de eigen kracht</i>		
B1-K5: Zorgdragen voor dieren		
<i>B1-K5-W1: Voert dieren</i>		
<i>B1-K5-W2: Verzorgt dieren</i>		
<i>B1-K5-W3: Onderhoudt leef- en werkomgeving</i>		
B1-K6: Inspelen op de wens van klant en/of cliënt en/of publiek		
<i>B1-K6-W1: Instrueert en/of adviseert en/of verkoopt</i>		
<i>B1-K6-W2: Behandelt klachten</i>		
B1-K7: Zorgdragen voor het agrobusinessproduct		
<i>B1-K7-W1: Draagt zorg voor de kwaliteit van het agrobusinessproduct</i>		
<i>B1-K7-W2: Draagt zorg voor machines, apparatuur en technische installaties</i>		
<i>B1-K7-W3: Draagt zorg voor bedrijfsgebouwen en terreinen</i>		
B1-K8: Telen product/gewas		
<i>B1-K8-W1: Verzorgt teelt</i>		
<i>B1-K8-W2: Verzorgt oogst</i>		
<i>B1-K8-W3: Begeleidt medewerkers op vaktechnisch gebied</i>		
<i>B1-K8-W4: Verzorgt gewasgezondheid</i>		
2. Generiek deel		
Nederlandse taal	Rekenen	Loopbaan en burgerschap
		Engels (alleen voor niveau 4)
Profieldeel		
P1 Persoonlijk begeleider zorgboerderij		
<i>Geen extra kerntaken en werkprocessen</i>		

Bijlage 2: Overzicht kwalificatie Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg

Kwalificatiedossier		Maatschappelijke Zorg	Crebonr. 23312
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwalificatie 		Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg	Crebonr. 25779
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opleidingsdomein 		Zorg en Welzijn	Versie: Gewijzigd 2022
Basisdeel			
1. Beroepsspecifieke onderdelen			
B1-K1: Bieden van ondersteunende, activerende begeleiding en zorg			
<i>B1-K1-W1: Inventariseert ondersteuningsvragen van de cliënt</i>			
<i>B1-K1-W2: Ondersteunt de cliënt bij de zelfzorg</i>			
<i>B1-K1-W3: Ondersteunt de cliënt bij wonen en huishouden</i>			
<i>B1-K1-W4: Ondersteunt de cliënt bij participatie</i>			
<i>B1-K1-W5: Voert zorgtechnische handelingen uit</i>			
<i>B1-K1-W6: Handelt in onvoorziene en/of crisissituaties</i>			
<i>B1-K1-W7: Werkt samen en stemt de werkzaamheden af</i>			
<i>B1-K1-W8: Evalueert de geboden ondersteuning en zorg</i>			
B1-K2: Werken aan kwaliteit en deskundigheid			
<i>B1-K2-W1: Werkt aan de eigen professionele ontwikkeling</i>			
<i>B1-K2-W2: Werkt aan bevorderen en bewaken van kwaliteitszorg</i>			
2. Generiek deel			
Nederlandse taal	Rekenen	Loopbaan en burgerschap	Engels (alleen voor niveau 4)
Profieldeel			
P1 Begeleider maatschappelijke zorg			
P1-K1 Bieden van ondersteuning op maat			
<i>P1-K1-W1 Levert een bijdrage aan het opstellen en bijstellen van het ondersteuningsplan</i>			
<i>P1-K1-W2 Ondersteunt en begeleidt een groep cliënten bij activiteiten</i>			
<i>P1-K1-W3 Ondersteunt de cliënt bij het voeren van eigen regie</i>			
<i>P1-K1-W4 Levert een bijdrage aan de begeleiding van nieuwe collega's, stagiaires en/of vrijwilligers</i>			
P2 Persoonlijk begeleider maatschappelijke zorg			
P2-K1 Bieden en coördineren van ondersteuning op maat			
<i>P2-K1-W1 Ontwikkelt en voert regie over het ondersteuningsplan</i>			
<i>P2-K1-W2 Organiseert en coördineert activiteiten voor een groep cliënten</i>			
<i>P2-K1-W3 Begeleidt de cliënt bij het voeren van eigen regie</i>			
<i>P2-K1-W4 Ondersteunt de cliënt bij het behouden/opbouwen/versterken van het sociale netwerk</i>			
<i>P2-K1-W5 Organiseert en coördineert organisatiegebonden taken</i>			
<i>P2-K1-W6 Begeleidt (nieuwe) collega's, stagiaires en/of vrijwilligers</i>			

Bijlage 3:

Ontwikkeling zorgboerderijen: beknopte analyse structuur, zorgverlening en arbeidsmarkt

Samenvatting:

- In het afgelopen decennium heeft zorgverlening door zorgboerderijen een flinke ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal zorgboerderijen is recente jaren redelijk stabiel gebleven (ca. 1.300), maar de omzet aan zorgactiviteiten is landelijk toegenomen tot zo'n € 315 mln. (gemiddeld bijna € 250.000/bedrijf). Bijna alle bedrijven bieden dagbesteding (begeleiding) aan. Er is daarnaast sprake van schaalvergroting, specialisatie en toenemende zwaardere zorgverlening.
- Zorgboerderijen concentreren zich in en rondom stedelijk gebied. In de provincie Limburg zijn ruim 60 zorgboerderijen actief met in totaal bijna € 15 mln aan omzet in zorg. Deze bedrijven zijn nagenoeg allemaal aangesloten bij de Coöperatie Landbouw en Zorg (CLZ). CLZ ('hoofdaannemer') sluit namens de leden ('onderaannemers') contracten met zorginkopers (i.c. samenwerkende gemeenten en zorgkantoren).
- Er zijn geen exacte kwantitatieve gegevens over het aantal werkenden op zorgboerderijen, over hun opleidingsniveau, noch over de in- en uitstroom. Naar schatting zijn tussen de 10.000 en 15.000 mensen werkzaam op zorgboerderijen, wat overeenkomt met gemiddeld zo'n 10-11 werkenden per zorgboerderij. Er is t.a.v. omvang en aantal werkenden sprake van grote variatie tussen zorgboerderijen.
- Zorginkopers (gemeenten, zorgkantoren) kennen geen aparte positie voor zorgboerderijen in hun inkoopbeleid. Ze stellen in hun aanbesteding (kwaliteits)eisen aan zorgaanbieders, hun zorgverlening en hun medewerkers die zorg verlenen. Eisen van zorginkopers aan vakbekwaamheid van medewerkers zijn gericht op zorgverlening, niet op (samenhang met) agrarische kennis.
- Op basis van de beknopte analyse valt allereerst op dat er sprake is van diversiteit in zorgboerderijen, hun doelgroepen, hun zorgverlening, hun medewerkers en de relatie tussen zorgverlening en agrarische productie. Ook is er beperkt feitelijk, kwantitatief inzicht in deze aspecten, zeker t.a.v. werkenden in de sector. Dit alles maakt dat de nodige voorzichtigheid geboden is bij het trekken van meer algemene, landelijke conclusies t.a.v. de opleidingsbehoefte vanuit zorgboerderijen.
- Voor zover er een meer algemeen, kwalitatief beeld geschetst kan worden over de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen, lijkt het erop dat (over een langere periode gezien) zorgverlening steeds belangrijker wordt ten opzichte van agrarische productie. Schaalgrootte, omzet, specialisatie en zwaarte van zorgverlening nemen toe. De groene context van de zorg wordt in belangrijke mate voor dit doel gecreëerd en staat min of meer los van de (commerciële) agrarische productie. Zorginkopers stellen expliciet eisen aan kwaliteit van de zorg de vakbekwaamheid van zorgmedewerkers. Samengevat lijkt de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen meer gericht op zorgverlening in een groene context dan op landbouw met een verbrede doelstelling.
- Wellicht dat er in reactie op deze ontwikkeling binnen de sector terecht aandacht wordt gevraagd voor behoud van de kernwaarde(n) van de zorgboerderij en de daarvoor benodigde groene kennis: de verzorging van (gezelschaps)dieren, gewassen en ambachtelijke verwerking van land- en tuinbouwproducten is een essentieel onderdeel van dagbesteding en bepalen mede het ritme van de dag op een zorgboerderij.
- De experimentele opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij, die o.a. verzorging van dieren en gewassen combineert met het verlenen van persoonlijke begeleiding aan cliënten, lijkt ogenschijnlijk een diversiteit aan opleidingsbehoeften en doelen te willen bundelen in één opleiding, gebaseerd op de behoefte van een landelijk beeld van de gemiddelde zorgboerderij met een behoefte aan het spreekwoordelijke schaap met de vijf poten als medewerker. Gelet op de eerder genoemde diversiteit en ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen en diverse achtergrond van werkenden, lijkt echter meer maatwerk aan opleidingen aan de orde dat bestaat uit meerdere disciplines, niveaus en opleidingsvormen. Dit toegespitst op de concrete behoefte van zorgboerderijen per regio, omdat de aard, doelgroepen en dienstverlening van en door zorgboerderijen regionaal kan verschillen.

1. Inleiding

Deze notitie bevat een korte verkenning van de ontwikkeling van zorgboerderijen (landelijk en in de provincie Limburg) en van eisen aan de vakbekwaamheid van medewerkers van zorgboerderijen uit optiek van zorginkopers en van het georganiseerde bedrijfsleven in deze specifieke branche. Dit om enig zicht te krijgen op de vraag of het hier (in de toekomst) overwegend gaat om zorgverlening in een groene context, of om land- en tuinbouw met een verbrede doelstelling (in dit geval zorgverlening).

2. Ontwikkeling zorgboerderijen: landelijk en in Limburg

De recente publicatie 'Kijk op multifunctionele landbouw, omzet 2007- 2020'³³ geeft een beeld van de landelijke ontwikkeling van zorglandbouw. Onderstaande tabel geeft een schatting van het aantal bedrijven, de totale omzet en de gemiddelde omzet per zorgboerderij. De sector is de afgelopen vijftien jaar in economisch opzicht flink gegroeid. Behalve een toename van het aantal bedrijven is ook de omzet aan zorg per bedrijf toegenomen. De spreiding in omzet tussen bedrijven is groot; dit komt door de diversiteit tussen zorgbedrijven in omvang (aantallen cliënten), type zorg, maar ook door ondernemerskwaliteiten.

Landelijke ontwikkeling zorglandbouw 2007 - 2020

	2007	2011	2018	2020
Aantal bedrijven	756	1.050	1.250	1.300
Omzet (x € 1 mln)	45	80	250	315
Gem. omzet/bedrijf (x €1)	60.000	75.000	200.000	242.000

Bron: WUR, 2022-30

Het redelijk stabiele totaal aantal zorgboerderijen laat onverlet dat er sprake is van een zekere dynamiek van nieuwe ondernemers die een bedrijf starten of overnemen en bestaande ondernemers die hun zorgboerderij beëindigen. Uit de sector wordt aangegeven dat er veel belangstelling van geïnteresseerde potentiële nieuwkomers is om een zorgboerderij te starten, maar slechts een klein deel daarin slaagt. De starters zijn in toenemende mate ondernemers met een zorgachtergrond, en in mindere mate ondernemers afkomstig uit de agrarische sector. Genoemde redenen om een zorgboerderij te stoppen zijn: te kleinschalig (kleine zorgboerderijen met een beperkt aantal cliënten), leeftijd van de ondernemer (bijna driekwart van de ondernemers met een zorgboerderij is ouder dan 50 jaar) en veranderende wet- en regelgeving (eisen die gesteld worden)³⁴.

Vele zorgboerderijen zijn kleinschalig gestart als neventak van een land- of tuinbouwbedrijf. Doorgaans als dienstverlening aan cliënten met een Persoonsgebonden budget (PGB). Inmiddels leveren de zorgboerderijen meestal zorg in natura en is de kwaliteitszorg (gezamenlijk) doorontwikkeld. Er is sprake van schaalvergroting en professionalisering. Geschat wordt dat zorgboerderijen nu gemiddeld de helft van hun omzet halen uit zorgactiviteiten en de helft uit andere (agrarische) activiteiten. Deze verhouding varieert echter sterk per bedrijf. Uit eerder onderzoek (Carré, 2013) komt naar voren dat in de praktijk van de bedrijfsvoering bij ongeveer een kwart van de zorgboerderijen de zorgverlening en de agrarische productie geïntegreerd zijn. Bij ca. driekwart van de bedrijven zijn deze grotendeels tot volledig gescheiden. De cliënten worden vooral ingeschakeld bij niet-commercieel gerichte activiteiten zoals het verzorgen van (hiertoe aangeschafte) boerderijdieren en het verrichten van huishoudelijke activiteiten. 'Slechts een enkele zorgboer spreekt over het laten meedraaien van zijn cliënten in de commerciële agrarische productie'. 'De trend is dat de agrarische tak afneemt naarmate men meer focust op

³³ Meulen, van der, H.A.B. et al., 2022. *Kijk op multifunctionele landbouw; Omzet 2007-2020*. Wageningen, Wageningen University & Research, Rapport 2022-030

³⁴ Interview met de Federatie Landbouw en Zorg, d.d. 21 december 2022

zorg³⁵. De ontwikkeling die zorgboerderijen doormaken toont gelijkenis met de ontwikkeling van sociale ondernemingen in het algemeen (o.a. sectoren als horeca, bakkerijen, ambachtelijke productiebedrijven), ‘waarbij ambiguïteit een kernwaarde is’³⁶.

Zorgboerderijen zijn in het hele land aanwezig, maar geconcentreerd rondom stedelijk gebied. Ongeveer twee derde van alle zorgboerderijen (= ca. 900 bedrijven) is, via regionale organisaties, aangesloten bij de landelijke Federatie Landbouw en Zorg (FLZ). De regionale organisaties kennen ook een inkoopfunctie die namens de aangesloten zorgboerderijen contracten afsluit met zorginkopers.

Eén van deze regionale organisaties is de Coöperatie Limburgse Zorgboeren (CLZ). Uit de jaarverslagen van CLZ komt de volgende ontwikkeling van aangesloten zorgboerderijen naar voren:

Ontwikkeling zorgboerderijen aangesloten bij CLZ, 2015 - 2021

	2015	2017	2019	2021
Aantal bedrijven	59	60	65	61
Omzet (x € 1 mln)	3,5	8,5	13,2	14,8
Gem. omzet/bedrijf (x €1)	60.000	142.000	204.000	243.000

Bron: Jaarverslagen CLZ 2015 t/m 2021

CLZ geeft aan dat nagenoeg alle zorgboerderijen in Limburg bij deze coöperatie zijn aangesloten. CLZ is de organisatie die namens alle aangesloten zorgboerderijen contracten afsluit met zorginkopers (gemeenten³⁷ en zorgkantoren³⁸) voor het leveren van zorg (enkel zorg in natura, geen pgb). De ontwikkeling van zorgboerderijen in Limburg in recente jaren (vanaf 2018) komt overeen met de landelijke ontwikkeling: het aantal zorgboerderijen blijft redelijk stabiel, maar de omzet is flink toegenomen. Hetgeen wijst op schaalvergroting (en mogelijkheden voor specialisatie).

3. Ingekochte zorg bij zorgboerderijen: landelijk en in Limburg

Het landelijk totaal aantal cliënten dat in 2020 zorg werd verleend op een boerderij wordt ingeschat op ruim 30.000, een stijging van 20% ten opzichte van 2018. De bekostiging van de zorg van deze cliënten vindt plaats op basis van de Jeugdwet (ca. 25% van alle cliënten), de Wet maatschappelijke ondersteuning (32% van de cliënten), de Wet langdurige zorg (ca. 41% van de cliënten) en andere bronnen zoals de Participatiewet.

Vanuit landelijk oogpunt verzorgen nagenoeg alle zorgboerderijen dagbesteding³⁹, bijna de helft van de zorgboerderijen verzorgt ook logeermogelijkheden en tijdelijk verblijf. Meer gespecialiseerde zorgvormen (crisisopvang, begeleiding, verblijf, ambulante woonzorg en dagbesteding) worden door een kleiner deel van de zorgboerderijen verzorgd. ‘De zorgzwaarte van cliënten neemt steeds verder toe. Dit is zowel te zien bij ouderen als bij de meer psychiatrische/psychosociale zorg (waaronder jeugd). De zorgboerderijen specialiseren zich toenemende mate op bepaalde doelgroepen. De specialisatie van zorgboerderijen op bepaalde typen zorg voor bepaalde doelgroepen zal naar verwachting verder doorzetten’ (WUR, 2022-30).

³⁵ Carré R., *Sociaal ondernemerschap bij zorgboerderijen*, Tilburg University, 2013

³⁶ Schulz M. e.a., *De koopman als dominee, Sociaal ondernemerschap in het publieke domein*, Boom/Lemma, 2013

³⁷ Vanaf 2015 zijn zorgtaken (Wmo, Jeugdwet) gedecentraliseerd naar gemeenten, daarnaast kopen gemeenten in bescheiden mate reïntegratietrajecten in bij zorgboerderijen

³⁸ M.n. zorg in het kader van de Wet langdurige zorg (Wlz).

³⁹ Is ook een eis voor lidmaatschap FLZ

De koepelorganisatie bevestigt dat de zwaarte van de verleende zorg door zorgboerderijen in algemene zin toeneemt. Redenen zijn o.a. dat mensen later voor zorg in aanmerking komen (en dan inmiddels minder zelfstandig zijn), reguliere zorgaanbieders onder druk staan door grotere vraag (en zorgboerderijen mogelijk een alternatief kunnen zijn) en een deel van zorgboerderijen hier mogelijkheden ziet voor groei van hun bedrijf. Anderzijds is er onder zorgboerderijen ook in zekere mate sprake is van een ‘tegenreactie’: zorgboerderijen die pleiten voor meer afbakening tot de kern (dagbesteding in een groene omgeving) en zich niet richting zwaardere zorg, c.q. ‘medicalisering’, willen bewegen⁴⁰.

De brancheorganisatie vraagt wat betreft de toekomstige dienstverlening door zorgboerderijen aandacht voor de invalshoek van de cliënten van zorgboerderijen. Deze cliënten (met uiteenlopende kenmerken) kiezen voor een zorgboerderij om daar, in een (relatief) kleinschalige, groene omgeving bezig/werkzaam te kunnen zijn (doorgaans in groepsverband) met het verzorgen van dieren, gewassen en/of verwerking van producten. De geleverde zorg beoogt aan cliënten zingeving, structuur, mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling en participatie (aan een sociaal verband) te bieden. De groene context is een wezenlijk onderdeel van de dienstverlening, waarvoor ook groene kennis noodzakelijk is.

De zorgboeren die aangesloten zijn bij de CLZ verleenden in 2021 aan ruim 2.000 unieke cliënten zorg. Dit is een stijging van zo’n 22% ten opzichte van 2018 (ruim drie kwart van de cliënten (bijna 1.600 cliënten) is afkomstig uit Noord- en Midden-Limburg). De bekostiging van de zorg van deze cliënten vindt plaats op basis van de Jeugdwet (ca. 20% van alle cliënten), de Wet maatschappelijke ondersteuning (52% van de cliënten), de Wet langdurige zorg (ca. 27% van de cliënten) en andere bronnen⁴¹. De cliëntpopulatie in Limburg verschilt dus van het landelijk beeld. Zorginkopers bevestigen de recente groei van de omzet van zorgboerderijen (i.c. CLZ), de professionalisering van zorgboerderijen en verwachten naar de toekomst toe een stabilisatie tot mogelijk een lichte groei van de omzet.

4. Kwaliteitseisen van inkopers zorg aan (vakbekwaamheid medewerkers) zorgboerderij

De door zorgboerderijen geleverde zorg (in Limburg) wordt grotendeels ingekocht door gemeenten (m.n. Wmo en Jeugdwet) en zorgkantoren (Wlz), enkel in de vorm van zorg in natura. De CLZ fungeert hierbij als ‘hoofdaannemer’ voor de ruim 60 aangesloten zorgboerderijen (‘onderaannemers’).

Gemeenten en zorgkantoren stellen in hun aanbesteding generieke (kwaliteits)eisen aan zorgaanbieders, die te leveren zorg en aan zorgverleners (vaak voortvloeiend uit de verschillende (wettelijke) kaders t.a.v. Wmo, Jeugdwet en Wlz). Deze generieke eisen maken geen onderscheid naar type zorgaanbieder. Zorgboerderijen hebben geen uitzonderingspositie in het aanbestedingsbeleid en vormen een klein segment van de totale hoeveelheid ingekochte zorg. De belangrijkste kwaliteitseis is het beschikken over een kwaliteitszorgsysteem gericht op continue meting en verbetering van zorg. Daarnaast worden o.a. eisen gesteld aan de opleiding van zorgverleners die werken voor zorgaanbieders (waaronder zorgboerderijen), afhankelijk van type zorg en doelgroep^{42, 43}. Kort samengevat bevat dit een palet aan opleidingseisen van wo t/m mbo-niveau, afhankelijk van het type zorg.

In het gesprek met een zorgkantoor wordt gewezen op de grote diversiteit van de populatie die gebruik maakt van zorgboerderijen en de samenhang met de benodigde zorgverlening. Zo zullen ouderen voor hun dagbesteding

---

⁴⁰ Interview met FLZ, december 2021

⁴¹ Jaarverslagen CLZ

⁴² Zie o.a. Kwaliteitskaders en -standaarden bij jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning, VNG, 2022. Met name de onderdelen over beroepscompetentieprofielen voor de sociaal werker, welzijn en maatschappelijke dienstverlening en voor de hbo jeugd- en gezinsprofessional.

⁴³ O.a. SKJ-registratie (hbo) voor Jeugdzorg, BIG-diploma’s waaronder Verzorgende IG en Verpleegkundige voor het mogen uitvoeren van voorbehouden bepaalde handelingen gericht op verzorging en verpleging.

weinig meer deelnemen aan agrarische productie op het bedrijf en meer (ver)zorg(ing) vragen. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld verstandelijk gehandicapten die wel in enige mate kunnen meedraaien in agrarische productieproces en minder (ver)zorg(ing) vragen. Gelet op de diversiteit van de populatie ligt het meest voor de hand dat medewerkers bredere kennis hebben van uiteenlopende cliëntvragen en daarop afgestemde begeleiding kunnen bieden, waarbij het accent meer ligt op het welzijn van cliënten dan op een medische invalshoek.

Alle zorgboerderijen die zijn aangesloten bij de CLZ (en daarmee bij de landelijke Federatie Landbouw en Zorg) passen het 'Kwaliteitskader voor de zorglandbouw'⁴⁴ toe. Eén van de vier pijlers van de visie op goede zorg gaat over vakbekwaamheid:

“Professionele zorg:

Eén van de onderdelen van goede zorg is (vak)bekwaamheid: de manier waarop op een professionele manier invulling wordt gegeven aan de gevraagde en geïndiceerde zorg. Op zorgboerderijen wordt deze zorg vaak geboden door een combinatie van begeleiders met een zorgopleiding en begeleiders met kennis van de landbouw. Deze mix benoemen deelnemers en hun naasten als waardevol en onmisbaar. De kracht van deze mix is dat er sprake is van een afspiegeling van 'het gewone leven' waarin elke persoon zijn eigen kwaliteiten inbrengt.

Bovendien draagt de mix van professionals bij aan een cultuur waarbinnen deelnemers benaderd worden op een 'normale', niet geïnstitutionaliseerde, manier. De professionals met een zorgopleiding (in- en/of extern) bewaken de kwaliteit van het zorginhoudelijke proces en de professionals met kennis van de landbouw bewaken het agrarische proces. Er is sprake van professionele zorg passend bij de zorgzwaarte en de doelgroep.

Zowel de begeleiders met een zorgopleiding als de begeleiders met een andere opleiding, zijn in staat om op professionele wijze zorg en ondersteuning te bieden. ....”

Samengevat kan geconcludeerd worden dat in het kwaliteitsbeleid voor zorgboerderijen een goede zorgverlening centraal staat. De groene context waarbinnen zorg verleend wordt is een wezenlijk kenmerk van de zorgboerderij, maar hier worden geen specifieke eisen aan gesteld uit oogpunt van zorgverlening en bekostiging.

5. Werkenden op zorgboerderijen

Er zijn geen cijfers beschikbaar over het exacte aantal werkenden in de sector en hun opleidingsniveau en -richting. Naar schatting van de FLZ zijn naar schatting tussen de 10.000 en 15.000 mensen werkzaam op zorgboerderijen, wat overeenkomt met gemiddeld zo'n 10-11 werkenden per zorgboerderij. Er is sprake van grote variatie tussen zorgboerderijen.

Uit de gevoerde gesprekken komt een beeld naar voren dat de meeste zorgboerderijen zorgmedewerkers op mbo-niveaus 3 en 4 in dienst hebben, soms ook een (parttime) hbo-medewerker (met een SKJ-registratie, omdat dat vereist is voor zorg op basis van de Jeugdwet). Grote zorgboerderijen die ook zwaardere, gespecialiseerde zorg leveren hebben een mix van zorgmedewerkers op wo-, hbo- en mbo-niveau in dienst.

De achtergrond en opleiding van instromende werkenden lijkt ook (sterk) te verschillen. Er is sprake van startende ondernemers met een zorgachtergrond zonder groene kennis, doorstromers met een groene opleiding die zich meer naar zorgverlening willen ontwikkelen, ervaren zorgverleners die die de stap maken van een grote

---

⁴⁴ *Samen-Buiten-Gewoon, de kracht van zorglandbouw*, Het kwaliteitskader voor de zorglandbouw, Federatie Landbouw en Zorg, 2022. Dit kwaliteitskader is mede tot stand gekomen i.o.m. de IGZ en wordt door zorginkopers geaccepteerd als kwaliteitszorgsysteem. Het is de basis voor het kwaliteitskeurmerk 'Kwaliteit laat je zien'.

zorginstelling naar een kleinschaligere zorgboerderij, etc. Kortom: er lijkt sprake te zijn van een heterogene groep werkenden, maar feitelijke, kwantitatieve gegevens hierover heeft de Commissie voor deze beknopte analyse niet gevonden. Terwijl dit inzicht wel nodig is om een goed beeld te verkrijgen van de opleidingsvraag van zorgbedrijven.

Zorgboerderijen maken ook gebruik van stagairs. In Limburg hebben van de ca. 60 zorgboerderijen er in de afgelopen twee jaren zo'n 40 bedrijven een stageplaats aangeboden voor studenten van Gilde Opleidingen. Het gaat hierbij niet alleen om studenten van de opleidingen (Persoonlijk) begeleider maatschappelijke zorg, maar ook andere zorgopleidingen⁴⁵.

5. Opleiden medewerkers zorgboerderij

Op basis van voorgaande informatie valt allereerst op dat er sprake is van een diversiteit in zorgboerderijen, hun doelgroepen, hun zorgverlening, hun medewerkers en de relatie tussen zorgverlening en agrarische productie. Ook is er beperkt feitelijk, kwantitatief inzicht in deze aspecten, zeker t.a.v. werkenden in de sector. Dit alles maakt dat de nodige voorzichtigheid geboden is bij het trekken van meer algemene conclusies t.a.v. de opleidingsbehoefte vanuit zorgboerderijen.

Voor zover er een meer algemeen, kwalitatief beeld geschetst kan worden over de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen, lijkt het erop dat (over een langere periode gezien) zorgverlening steeds belangrijker wordt ten opzichte van agrarische productie. Schaalgrootte, omzet, specialisatie en zwaarte van zorgverlening nemen toe. De groene context van de zorg wordt in belangrijke mate voor dit doel gecreëerd en staat min of meer los van de (commerciële) agrarische productie. Zorginkopers stellen expliciet eisen aan de vakbekwaamheid van zorgmedewerkers, niet aan groene kennis. Samengevat lijkt de ontwikkelingsrichting van zorgboerderijen meer gericht op zorgverlening in een groene context dan op landbouw met een verbrede doelstelling.

Wellicht dat in (tegen)reactie op deze ontwikkeling er binnen de sector aandacht wordt gevraagd voor behoud van de kernwaarde(n) van de zorgboerderij en de daarvoor benodigde groene kennis: de verzorging van (gezelschaps)dieren, gewassen en ambachtelijke verwerking van land- en tuinbouwproducten is een essentieel onderdeel van dagbesteding en bepalen mede het ritme van de dag op een zorgboerderij. Medewerkers met enkel een zorgopleiding en zonder groene afkomst hebben hier weinig tot geen ervaring mee, terwijl het voor cliënten een essentiële reden is om voor een zorgboerderij te kiezen.

Het pamflet van Yuverta en de FLZ⁴⁶ roept op de experimentele cross-over opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij op te nemen in de kwalificatiestructuur mbo. Deze opleiding die o.a. verzorging van dieren en gewassen combineert met het verlenen van persoonlijke begeleiding aan cliënten lijkt ogenschijnlijk een diversiteit aan opleidingsbehoeften en doelen te willen bundelen in één opleiding, gebaseerd op de behoefte van een landelijk beeld van de gemiddelde zorgboerderij met een behoefte aan het spreekwoordelijke schaap met de vijf poten als medewerker. Gelet op de eerder genoemde diversiteit aan zorgboerderijen en werkenden in de sector, de ontwikkeling van een toenemende schaalvergroting, specialisatie en zwaarte van de verleende zorg en de min of meer beperkte integratie van commerciële agrarische productie en zorgverlening, lijkt echter meer maatwerk aan de orde. Dit toegespitst op de concrete behoefte van zorgboerderijen per regio, omdat de aard, doelgroepen en dienstverlening van en door zorgboerderijen regionaal kan verschillen.

---

⁴⁵ Aanvullende informatie van Gilde Opleidingen aan CMMBO, d.d. 8 december 2022, bijlage 5.

⁴⁶ *Opnemen cross-over Persoonlijk begeleider zorgboerderij (crebo 26018) en werkbegeleider zorgbedrijf dierhouderij (26027) in de mbo-kwalificatiestructuur*, Den Bosch, 6 oktober 2021

Van: cvb-gilde opleidingen <cvb@rocgilde.nl>

Verzonden: maandag 6 maart 2023 13:51

Aan: Info@cmmbo.nl

Onderwerp: reactie Gilde Opleidingen tbv casus Persoonlijk Begeleider Zorgboerderij - Definitief Advies CMMBO

Geachte Commissie,

In uw schrijven vraagt u aan ons wat wij voornemens zijn om te gaan doen met het definitieve advies inzake de casus Persoonlijk Begeleider Zorgboerderij.

Wij zijn voornemens het advies op te volgen en danken u voor de gedegen aanpak.

Met vriendelijke groet,

Ir. Peter Thuis EMC
Patrick Tummers MME
College van Bestuur

+31 88 468 24 31 / Olympialaan 1 / 6042 JZ Roermond / gildeopleidingen.nl

Vind, like en volg ons

gildeopleidingen
het echte werk.

Info@cmmbo.nl

Datum: 17 maart 2023
Onderwerp: Reactie op het definitief advies casus Opleiding Persoonlijk begeleider zorgboerderij in Horst
Kenmerk: Y20230317-1

Geachte leden van de Commissie Macrodoelmatigheid MBO,

We willen u allereerst bedanken voor het gegeven advies op dit dossier.

Kijkend naar het doorlopen proces blijven we het opmerkelijk vinden dat na zeer gering overleg geconcludeerd is dat een advies van de commissie benodigd is om deze kwestie op te lossen. We hadden graag, in de lijn van de Governance Code van de MBO Raad ("Goed Bestuur MBO 2020"), verder overleg gehad met Gilde Opleidingen, om gezamenlijk tot een oplossing te komen. Daar lagen wat ons betreft genoeg voorstellen voor.

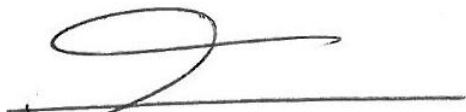
Bij de overwegingen van de commissie heerst er wat verbazing binnen Yuverta over de toekomstschets van zorgboerderijen. Waar de commissie geheel terecht stelt dat er een grote diversiteit is aan activiteiten binnen zorgboerderijen, vinden wij dat wat lastig te rijmen met het zeer eenzijdige, ietwat speculatieve, toekomstbeeld. De commissie constateert namelijk terecht dat de cross-over op dit moment voorligt in de Sectorkamer "Voedsel, Groen en Gastvrijheid". Het toekomstbeeld van zorgboerderijen is hier onderdeel van.

Het verdere advies van de commissie omschrijft een gezamenlijke analyse van Yuverta en Gilde Opleidingen naar de regionale opleidingsbehoefte van zorgboerderijen in het betreffende voedingsgebied. Gezien de voortgang op het cross-over dossier voorligt in de Sectorkamer, wachten we de uitkomst daarvan eerst af voordat de uitvoering van deze analyse gestart kan worden.

Tot slot wordt de suggestie aan Yuverta en Gilde Opleidingen gedaan om af te spreken dat in het aan te bieden opleidingsarrangement(en) de zorgcomponent verzorgd wordt door Gilde Opleidingen en de groene component door Yuverta. Dit samenwerkingsvoorstel is door Yuverta in het eerste overleg met Gilde Opleidingen op dit dossier voorgedragen. Hier is vanuit de kant van Gilde Opleidingen niet op ingegaan. Het laat bij ons wederom de indruk achter dat waar samenwerking

“in algemene zin” wordt nagestreefd, er weinig bereidheid lijkt van Gilde Opleidingen om over te gaan tot een concrete verkenning.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van bestuur,

Annemarie Moons
Voorzitter college van bestuur

Cyrille van Bragt
Lid college van bestuur

